

Profesor Pravnoga fakulteta Ladislav Polić kao rektor Sveučilišta u Zagrebu*

VELIMIR VESELINOVIĆ

Leksikografski zavod Miroslav Krleža
Zagreb, Hrvatska
velimir.veselinovic@lzmk.hr

Autor u članku na temelju arhivskoga gradiva pohranjenog u Rektoratu Sveučilišta u Zagrebu, tiska i relevantne literature razmatra djelovanje redovitoga profesora Pravnoga fakulteta dr. Ladislava Polića na Sveučilištu, s posebnim osvrtom na njegova dva rektorska mandata, njegov znanstveni doprinos u poljima prava i politologije, te ujedno rekonstruira njegovu doktorsku promociju *sub auspiciis Regis*, drugu takvu u povijesti Sveučilišta u Zagrebu.

Cljučne riječi: Ladislav Polić; Sveučilište u Zagrebu; povijest Sveučilišta; Pravni fakultet; političke stranke

Uvod

Ladislav Polić rođen je 29. listopada 1874. u Karlovcu od oca Ljudevita Polića iz Kraljevice i majke Danice Polić djev. Lopašić iz Karlovca. U rodnom gradu završava pučku školu i kreće u gimnaziju, koju zbog preseljenja završava u Zagrebu. Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu (dalje: Sveučilište) upisuje 1893., gdje je 1899. promoviran *sub auspiciis Regis* u čast doktora prava. Državno, međunarodno i javno pravo specijalizirao je na sveučilištima u Heidelbergu, Beču i Budimpešti. Nakon doktoriranja radi najprije kao perovodni vježbenik, zatim kao perovodni pristav u Ravnateljstvu erarnih i pravnih poslova u Zagrebu, a od 1900. kao perovođa u Zemaljskoj vladi, kad polaže i odvjetnički ispit. Na Pravnom fakultetu Sveučilišta habilitirao je za privatnoga docenta 1902., postavljen je za suplenta 1906., izabran za izvanrednoga profesora 1908., a za redovitoga profesora 1910. godine. Na istom fakultetu obnaša dužnost dekana ak. god. 1910./1911., dok je ak. god. 1911./1912. na dužnosti prodekana. Za rektora Sveučilišta izabran je dva puta: za ak. god.

* Članak je nastao u sklopu znanstvenoga projekta 150 godina modernoga Sveučilišta u Zagrebu, koji financira i provodi Sveučilište u Zagrebu.

1919./1920. te 1924./1925., kad će na početku drugoga rektorskog mandata biti umirovljen iz političkih razloga. Nakon prvoga rektorskog mandata, u skladu s procedurom, bio je prorektor. Reaktiviran je i vraćen na posao redovitoga sveučilišnog profesora na zagrebačkom Pravnom fakultetu 1927. godine. Izabran je 1925. za dopisnoga člana Jugoslavenske (danas Hrvatske) akademije znanosti i umjetnosti. Politički se angažirao u Naprednoj demokratskoj stranci, Hrvatskoj zajednici te Hrvatskoj federalističkoj seljačkoj stranci, u kojoj je obnašao dužnost potpredsjednika stranke. Bio je zastupnik u Privremenome narodnom predstavništvu 1919. – 1920. godine. Na parlamentarnim izborima 1925. izabran je za zastupnika u Narodnoj skupštini. Bio je predsjednik Pravničkoga društva u Zagrebu (1921. – 1927.), urednik *Mjesečnika Pravničkoga društva u Zagrebu* (1913. – 1920.), predsjednik (1927.) i potpredsjednik (1925. i 1926.) Kongresa pravnika Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, član Stalnoga arbitražnog suda u Haagu, delegat Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Ligi naroda (1920. i 1924.), stručni član Komisije za izradu nacrtu ustava (1920.), stručnjak u Komisiji za razgraničenje s Ugarskom (1921. – 1922.). Odlikovan je Redom sv. Save 3. stupnja (1920.) i 2. stupnja (1922.). U braku s Fankom (Franjicom) Polić djev. Schauff imao je četvero djece: Vladislava, Marijana, Franjicu i Branimira. Umro je u Zagrebu 8. studenog 1927.¹

Redoviti profesor Pravnoga fakulteta dr. Ladislav Polić – pravnik, politolog i političar – nesumnjivo je važno ime u povijesti Sveučilišta. U znanstvenoj literaturi o njemu nema objavljenih zasebnih radova. Njegovo se ime fragmentarno spominje u prigodnim spomenicama koje su objavljivali Sveučilište² i Pravni fakultet³, zatim u radovima iz historiografije koji obrađuju Hrvatsku zajednicu⁴ i Hrvatsku federalističku seljačku stranku⁵, kao i u literaturi iz polja pravne⁶ i političke znanosti.⁷ S obzirom na to da je 2024. bila 150. obljetnica otvaranja modernoga Sveučilišta u Zagrebu, ali i rođenja Ladislava Polića, ovim se radom o njegovoj doktorskoj promociji *sub auspiciis Regis*, njegovim rektorskim mandatima, znanstveno-stručnom i stranačko-političkom

¹ HR-UNIZG-9, Zbirka personalnih spisa zaposlenika Sveučilišta u Zagrebu 1874-1946, Dosje Ladislav Polić, kut. F8k1; ANDRASSY, „Dr. Ladislav Polić”; „Dr. Ladislav Polić”; PAVIĆ, *Pravni fakultet u Zagrebu*; FRANZ ŠTERN, MERČEP, MESIĆ, „Rektori i prorektori Sveučilišta u Zagrebu”; HORVAT, *Hrvatska na mučilištu*.

² *Sveučilište Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu*; POLIĆ BOBIĆ, *Sveučilište u Zagrebu 350 godina*; DELIĆ, GOLDSTEIN, *Sveučilište u Zagrebu*; SOKOL, *Sveučilište u Zagrebu*; ŠIDAK, *Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu*.

³ PAVIĆ, *Pravni fakultet u Zagrebu*; PAVIĆ, VRANJICAN, *Pravni fakultet u Zagrebu 1776-1996*.

⁴ MATKOVIĆ, „Hrvatska zajednica”.

⁵ ANTIĆ, „Hrvatska federalistička seljačka stranka”.

⁶ DŽOIĆ, *Federalističke teorije i hrvatska država*; SMERDEL, „Primjena federalnog načela”; JELUŠIĆ, „O evoluciji ideje federalizma”; HARAŠIĆ, PEZELJ, „Teorija prava u časopisu *Mjesečnik*”; STEFANOVIĆ, *Ideja hrvatskog državnog prava i stvaranje Jugoslavije*.

⁷ MILARDOVIĆ, CIPEK, ŠIŠAK, *Hrvatska politološka tradicija*; KNEŽEVIĆ, RAVLIĆ, *Hrvatska politologija 1962.-2002.*; CIPEK, VRANDEČIĆ, *Hrestomatija liberalnih ideja u Hrvatskoj*.

djelovanju te zbivanjima na Sveučilištu upotpunjuje praznina kad je u pitanju biografija Polića te povijest Sveučilišta kao najveće i središnje visokoobrazovne i znanstvene institucije hrvatskoga naroda.

Sveučilište u Zagrebu i Ladislav Polić kao student i profesor Pravnoga fakulteta

Povijesni temelji Sveučilišta postavljeni su 23. rujna 1669., kad rimsko-njemački car i ugarsko-hrvatski kralj Leopold I. poveljom priznaje status i povlastice sveučilišne ustanove zagrebačkoj isusovačkoj akademiji i njezinu studiju filozofije. Navedena povelja potvrđena je na saboru Hrvatskoga Kraljevstva (danas Hrvatski sabor) 3. studenog 1671., međutim, zbog političkih otpora, akademiji nije bilo dozvoljeno dodjeljivati akademske naslove, što je zapravo bilo bitno ovlaštenje visokoškolske ustanove sveučilišnoga stupnja. Kontinuitet visokoškolske nastave u Zagrebu slijedi dekret carice i kraljice Marije Terezije od 5. kolovoza 1776., kad je utemeljena Kraljevska akademija znanosti s tri fakulteta: Teološkim, Filozofskim i Pravnim. Godinu 1776. Pravni fakultet uzima za početak svojega visokoškolskog djelovanja, u sklopu kojega je tada integriran i Političko-kameralni studij. Nakon poticaja biskupa Josipa Jurja Strossmayera u Hrvatskom saboru 1861. na kraju je 19. listopada 1874. svečano otvoreno moderno sveučilište u Zagrebu, koje je nosilo službeni naziv Kraljevsko sveučilište Franje Josipa I. u Zagrebu. Prvo hrvatsko sveučilište ustrojeno je prema modelu drugih potpunih sveučilišta u Austro-Ugarskoj Monarhiji, koja su sačinjavala četiri fakulteta: Bogoslovni (danas Katolički bogoslovni), Pravo i državoslovni (danas Pravni), Mudroslovni (danas Filozofski) i Liječnički (danas Medicinski), za koji je planirano da započne s radom kad se steknu materijalni uvjeti, što se dogodilo tek 1918. godine.⁸

Ladislav Polić upisao je ak. god. 1893./1894. na Sveučilištu Pravni fakultet.⁹ Imatrikulaciju obavlja 20. prosinca 1893. u sveučilišnoj auli u mandatu rektora Vinka Dvořáka i dekana Pravnoga fakulteta Frana Vrbanića.¹⁰ Za vrijeme cijeloga studija bio je redoviti student i oslobođen plaćanja školarine te je kao stipendist Zaklade Marijaterezijanskoga vacovskoga odgojišta primao punu stipendiju u iznosu od 157 for. i 50 novč.¹¹ Bio je iznimno nadaren i izvrstan student, zbog čega je Pravni fakultet predložio Senatu da ga se promovira u doktora prava *sub auspiciis Regis*, što je kralj odobrio.¹² Radilo se o svečanoj promociji uz počast s najvišega mjesta pod okriljem kralja koju je on

⁸ O povijesti Sveučilišta u Zagrebu detaljnije vidi: POLIĆ BOBIĆ, *Sveučilište u Zagrebu 350 godina*; DELIĆ, GOLDSTEIN, *Sveučilište u Zagrebu*; SOKOL, *Sveučilište u Zagrebu*; ŠIDAK, *Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu*; KLAIĆ, *O postanku Zagrebačkog sveučilišta*.

⁹ HR-UNIZG, *Knjiga upisanih slušača 1874. – 1918.*

¹⁰ *Isto.*

¹¹ HR-HDA-501-PF, *Imenici upisanih redovitih slušača, za god. 1893./1894.-1897./1898.*

¹² HR-UNIZG, *Opći spisi 1899., Promocija sub auspiciis Regis, spis broj 365.*

odobrio na Sveučilištu 1894., a odnosila se na kandidata koji je sve ispite od gimnazije do fakulteta – uključujući i sve rigoroze – položio s izvrsnom ocjenom te je promoviran u posebnoj proceduri pred kraljevskim zastupnikom, od kojega je na dar primao zlatni doktorski prsten okrunjen monogramom Franje Josipa I. i urešen briljantima.¹³ Kralj je rješenjem od 29. rujna 1899. odobrio svečanu promociju pod svojim pokroviteljstvom te opunomoćio bana ili zamjenika da bude izaslanik u njegovo ime.¹⁴

Svečana doktorska promocija *sub auspiciis Regis* Ladislava Polića održana je 28. listopada 1899. u Hrvatskom glazbenom zavodu.¹⁵ Vijest o tome donijele su novine, kao i stručni pravni časopis *Mjesečnik Pravničkoga društva u Zagrebu*. Svečanost je počela tako što je pred vratima zgrade Zavoda Polić u pratnji sveučilišnoga pedela¹⁶ dočekaao kraljeva zastupnika Armina Pavića, predstojnika Odjela za bogoštovlje i nastavu Zemaljske vlade, kojega je pred vratima velike dvorane dočekaao Senat Sveučilišta predvođen rektorom Gjurom Arnoldom. Oni su Pavića dopratili do uzvisitoga mjesta pod baldahinom u dvorani dok je ženski zbor zapjevao „Kraljevku” praćen orguljama koje je svirao profesor Anton Stöckl.¹⁷ Nakon što su svi zasjeli na predviđena mjesta rektor Arnold pozvao je dekana Pravnoga fakulteta Dragutina Čupovića da govori o svečanoj promociji, nakon čega je u ime profesorskoga zbora pozdravio Polića i čestitao mu na uspjehu zaželjevši da mu rad uvijek bude namijenjen znanosti i u korist domovine. Zatim je na Čupovićev poziv Polić pročitao svoju disertaciju *Dvie tri o zemljištnim zajednicama*, nakon čega je uslijedila promocija, gdje mu je rektor uručio diplomu te ga pozvao da istupi pred kraljeva zastupnika Pavića, koji je održao prigodni govor i uručio mu zlatni doktorski prsten. Pavić je među ostalim rekao: „Primajući prsten ovaj, biserno zrno u velikom nizu dobročinstva Njegova Veličanstva, namijenjenih narodu našem, nosite ga u nepokolebljivoj vjernosti i odanosti Njegovu Veličanstvu na muževni ponos svoj, na radost Vašega čestitoga roda, brojnih prijatelja i znanaca i na korist hrvatske otačbine naše.”¹⁸ Prigodni govor održao je i Polić, koji je pokorno zamolio Pavića „da blagoizvoli zavjeru vjernosti Njeg. c. i kr. apostolskom Veličanstvu, domovini, znanosti i sveučilištu milostivo do najvišega zvanja Njeg. Veličanstva staviti, a Vašoj presvietlosti čast mi je izreći svoju najsmjerniju hvalu, što je ovoj svečanoj promociji prisustvovati blagoizvoljela”.¹⁹ Svečana promocija završena je klicanjem kralju, nakon čega su uslijedile čestitke doktoru prava Poliću. Bio je to zasigurno važan životni događaj za Polića, kao i za samo Sveučilište, jer se radilo tek o drugoj takvoj

¹³ *Spomenica o 25-godišnjem postojanju Sveučilišta*, 17-18; MIRNIK, „Insignije Sveučilišta u Zagrebu”, 643.

¹⁴ HR-UNIZG, Opći spisi 1899., Dopis Odjela za bogoštovlje i nastavu, br. 15873/1899.

¹⁵ „Promocija sub auspiciis Regis”, 697.

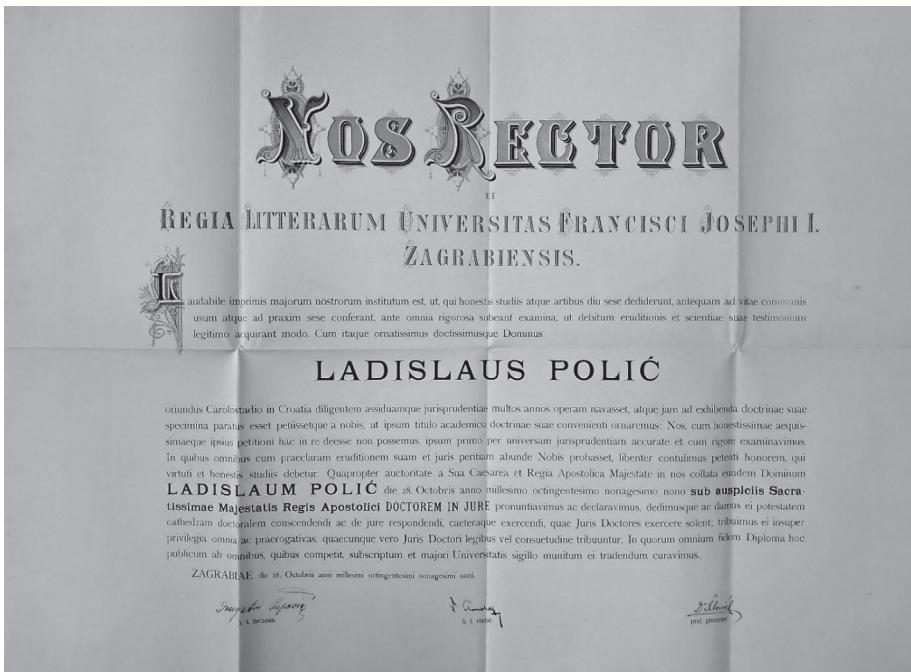
¹⁶ Posao pedela na Sveučilištu u to je vrijeme obavljao Andrija Kišur. Detaljnije o pedelima vidi: VESELINOVIĆ, „Pedeli Sveučilišta u Zagrebu”.

¹⁷ „Promocija sub auspiciis Regis”, 697-698.

¹⁸ *Isto*.

¹⁹ *Isto*, 699.

svečanoj promociji. Drugi doktor Sveučilišta u Zagrebu promoviran *sub auspiciis Regis* Ladislav Polić upisan je na dan promocije u *Knjigu doktora* pod brojem 246.²⁰ Od 1897. do 1914. na Sveučilištu je održano 14 doktorskih promocija *sub auspiciis Regis*, od čega su dva kandidata poslije izabrana i za rektore Sveučilišta: Ladislav Polić i Marko Kostrenčić, obojica s Pravnoga fakulteta.²¹ Svoju doktorsku disertaciju Polić je objavio u nastavcima u *Mjesečniku Pravničkoga društva u Zagrebu* tijekom 1900. godine.²²

Slika 1. Doktorska diploma Ladislava Polića (HR-UNIZG, *Opći spisi* 1899., *Spis broj* 365)

Nakon doktoriranja Polić uz rad u državnoj upravi nastavlja pravno usavršavanje. Najprije specijalizira državno, upravno i međunarodno pravo na Sveučilištu u Heidelbergu kod profesora Geoga Jellineka, a zatim državno pravo na sveučilištima u Budimpešti i Beču. Godine 1902. na zagrebačkom Pravnom fakultetu habilitira za privatnoga docenta općega državnog prava. Svoju habilitacijsku radnju *Zakon i sankcija* objavio je u nastavcima u *Mjesečniku Pravničkoga društva u Zagrebu* tijekom 1903. godine. U habilitacijskoj radnji Polić kritički promatra teoriju njemačkoga pravника Paula Labanda i odbacuje njegovo razlikovanje između zakonske zapovijedi i zakonskoga sadržaja, smatrajući da obvezna snaga pripada zakonu kao pravnom pravilu,

²⁰ HR-UNIZG, *Knjiga doktora promoviranih na Kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu*.

²¹ VESELINOVIĆ, „Pedeli Sveučilišta u Zagrebu”, 316.

²² ANDRASSY, „Dr. Ladislav Polić”, 2.

držeci da se njegova teorija ne može prihvatiti jer se ne slaže s pozitivnim pravom ustavne monarhije, te zahtijeva da se pravo izučava isključivo jurističkom metodom.²³ Na Katedri za opće državno pravo, međunarodno pravo i hrvatsko-ugarsko državno pravo, koju je utemeljio profesor Josip Pliverić, Polić kao privatni docent predaje različite kolegije: *O zakonodavnoj vlasti, Austrijsko državno pravo, O izbornom pravu, O ministrima, Povijest državne nauke, O naravi države i o njezinim svrhama*. Tada se ističe i kao prevoditelj njemačkih pravnih djela. Tako 1904. prevodi udžbenik *Međunarodno pravo* Franza von Liszta, profesora kaznenoga i međunarodnoga prava s berlinskoga sveučilišta.²⁴ Od 1906. Polić je na Pravnom fakultetu suplent općega državnog prava s osobitim obzirom na hrvatsko-ugarsko državno pravo; zamjenjuje zbog bolesti svojega nekadašnjeg profesora Pliverića, koji je utemeljio spomenutu katedru, kao i kroz svoj rad hrvatsku državnopravnu znanost, te je bio priznat i u europskim pravnim krugovima. Nakon Pliverićeve smrti Polić postaje njegov nasljednik. Prvo je 18. kolovoza 1908. izabran za izvanrednoga, a 15. listopada 1910. za redovitoga profesora općega i hrvatsko-ugarskoga državnog prava te međunarodnoga prava.²⁵ Ak. god. 1910./1911. Polić je izabran na prvu dužnost na Sveučilištu – za dekana Pravnoga fakulteta, dok je ak. god. 1911./1912. na dužnosti prodekana.²⁶

Kao sveučilišni profesor, Polić je u znanstvenom radu posebnu pozornost posvetio obrani hrvatskoga državnog prava u sklopu Austro-Ugarske Monarhije nasuprot tumačenjima mađarskih i austrijskih pravnih autora koji su nastojali umanjiti ili negirati ugovorne temelje ondašnje države. Objavio je 1912. udžbenik *Nacrt hrvatsko-ugarskog državnog prava*, u kojem u političkim i ustavnim uvjetima dualizma opisuje državnopravni položaj Hrvatske i Ugarske. Riječ je o djelu koje sadržava sve bitne postavke Pliverićeva učenja o hrvatskoj državnosti u odnosu na Ugarsku.²⁷ U knjizi *Opće državno pravo*, koja je doživjela dva izdanja (1914. i 1922.), bavi se složenim državnim zajednicama²⁸ i ona uz radove *Povijest modernog izbornoga zakonodavstva hrvatskoga* (1908.) i *O razvoju demokratske misli* (1918.) uzdiže „pravno-politološko mišljenje između dva svjetska rata na zavidnu razinu”.²⁹ S politološkoga gledišta, osobito iz grane političke teorije, posebno se ističe djelo *O razvoju demokratske misli*, u kojem Polić tematizira razvoj demokratske misli od antičkih grčkih filozofa do modernih teoretičara te ocrtava povijesni presjek stvaranja institucija moderne države, pri čemu mu je osnovna teza da se moderne demokracije ne iscrpljuju jedino u svojem pravnom utemeljenju, nego na njega nadograđuju

²³ HARAŠIĆ, PEZELJ, „Teorija prava u časopisu Mjesečnik”, 489, 498.

²⁴ *Dr. Franje pl. Liszta Međunarodno pravo*.

²⁵ *Sveučilište Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu*, 105; „Pravni fakultet u Zagrebu”, 39.

²⁶ „Svečana komemoracija našega Pravničkoga društva u spomen njegovu bivšemu predsjedniku dru. Ladislavu Poliću”, 457.

²⁷ JELUŠIĆ, „O evoluciji ideje federalizma”, 197.

²⁸ *Isto*.

²⁹ KNEŽEVIĆ, RAVLIĆ, „Hrvatska politologija”, 14.

socijalno i političko utemeljenje. Iako pristaša narodne suverenosti, smatra i da parlamentarizam ne mora imati ništa s demokracijom – koja mu nije isto što i liberalizam.³⁰ Polić se jedini u svoje vrijeme istaknuo u kritičkoj analizi teorije o složenoj državi koju je razvio Slobodan Jovanović, profesor Pravnoga fakulteta na beogradskom sveučilištu. U kritici Polić upozorava na jednostranost i pogrešnost Jovanovićevih shvaćanja teorije društvenoga ugovora, i vezano uz to teorije narodne suverenosti, te smatra da je Jovanović pogrešno shvatio teoriju Georga Jellineka o autonomnoj pokornosti.³¹ Zbog svojega znanstvenog rada izabran je 1925. za dopisnoga člana Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Predlagatelji za članstvo bili su redoviti članovi Akademije i profesori Sveučilišta Milivoj Klement Maurović i Albert Bazala, koji su u svojem prijedlogu od 4. travnja 1925. uz ostalo naveli: „Nema sumnje, da će dr. Polić kao priznat stručnjak i dalje služiti nauci i istini, pa da će svojim radom uvelike koristiti svomu narodu, a i u edicijama Jugoslavenske akademije, kao član njezin, da će priopćivati plodove svoga rada.”³² Kao ugledni pravni stručnjak Zemaljske vlade, Polić je angažiran za izradu zakonskih nacrti za vrijeme Austro-Ugarske Monarhije (*Zakon o vjeroispovijesnim odnosima, Osnova zakona o uređenju izraelitičkih bogoštovnih općina, Zakon o izbornom redu za Hrvatski sabor 1910.*)³³, dok je u Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca bio član stručnoga povjerenstva za izradu prvoga nacrtu ustava koje su činili profesori prava s beogradskoga, zagrebačkoga i ljubljanskoga sveučilišta imenovani od predsjednika vlade Stojana Protića.³⁴ Kad je riječ o pravu disolucije u ustavnome nacrtu, Polić se izdvojio načelnim osporavanjem rješenja da se posebnom ustavnim odredbom u formi svečane proklamacije parlamentarne monarhije načela parlamentarnoga režima recipiraju kao sastavni dio ustava, smatrajući „da su raspuštanja parlamenta iz inicijative krune nesaglasna pretpostavkama parlamentarne vlade i da mogu predstavljati parlamentarnu formu ličnog režima”.³⁵ Polić se bavio i leksikografskim radom. Pisao je članke za *Narodnu enciklopediju srpsko-hrvatsko-slovenačku*, koju je u četiri sveska uredio beogradski sveučilišni profesor povijesti Stanoje Stanojević.³⁶

³⁰ U recentnoj hrvatskoj politološkoj literaturi navedeno je Polićevo djelo objavljeno dva puta, jednom cjelovito, a drugi put samo fragment. Vidi: MILARDOVIĆ, CIPEK, ŠIŠAK, *Hrvatska politološka tradicija*, 191-220; CIPEK, VRANDEČIĆ, *Hrestomatija liberalnih ideja u Hrvatskoj*, 285-294.

³¹ Detaljnije o teoriji složene države Slobodana Jovanovića i kritičkoj analizi Ladislava Polića vidi: DŽOIĆ, *Federalističke teorije i hrvatska država*, 34-43.

³² „Dr. Ladislav Polić”, 135.

³³ PAVIĆ, *Pravni fakultet u Zagrebu*, 459; MILARDOVIĆ, CIPEK, ŠIŠAK, *Hrvatska politološka tradicija*, 192.

³⁴ Povjerenstvo za izradu nacrtu ustava činili su sljedeći sveučilišni profesori: Slobodan Jovanović (predsjednik), Kosta Kumanudi i Lazar Marković s beogradskoga Pravnog fakulteta, Ladislav Polić sa zagrebačkoga Pravnog fakulteta i Bogumil Vošnjak s Pravnoga fakulteta u Ljubljani. STEFANOVIĆ, „Pravo disolucije u nacrtu ustava”, 33.

³⁵ *Isto*, 37, 51.

³⁶ HAMERŠAK, „Moderna hrvatska enciklopedika između struke, društva i države”, 11.

Zagrebački sveučilišni profesor prava Ladislav Polić u politički život ulazi tijekom listopada 1918. kao sporedni akter i pristaša jugoslavenske ideje, zalažući se za izdvajanje južnoslavenskih zemalja iz Austro-Ugarske Monarhije i njihovo ujedinjenje s kraljevinama Srbijom i Crnom Gorom. Svoje će političko-stranačke uloge dugovati uskoj suradnji s mnogo utjecajnijim liberalnim političarom Ivanom Lorkovićem, čiji je bio glasnogovornik u neformalnim razgovorima s fakultetskim kolegom Franom Milobarom o eventualnom ulasku Stranke prava u Narodno vijeće Slovenaca, Hrvata i Srba, do kojega na kraju nije došlo.³⁷ Nakon Prvoga svjetskog rata Sveučilište ulazi u novo razdoblje svojega djelovanja. Političke prilike u novostvorenoj jugoslavenskoj državi obilježilo je provođenje unitarističke i centralističke politike vođene iz Beograda. U vrlo kratkom razdoblju Sveučilište je nekoliko puta mijenjalo službeni naziv: Hrvatsko sveučilište u Zagrebu (1918.), Sveučilište Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu (1919.), Sveučilište Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu (1921.). Zakonski propisi prema kojima je bio usmjeravan rad Sveučilišta vrijedili su još iz razdoblja Austro-Ugarske Monarhije (sveučilišni zakon iz 1874. i dopune iz 1894. i 1918., izbor rektora 1875.) sve do 1926., kad je na Sveučilište protegnut srbijanski *Zakon o univerzitetu* iz 1905. zaslugom ministra prosvjete Stjepana Radića, koji je smatrao da će se njegovom primjenom ubuduće lakše sprječavati narušavanje autonomije Sveučilišta i da će se zaštititi sloboda znanstvenoga rada. Prema srbijanskom zakonu, tada su na Sveučilištu umjesto Akademikškoga senata ustrojena tri nova sveučilišna upravljačka tijela, kojih do tada nije bilo: Univerzitetsko vijeće, Univerzitetski savjet i Univerzitetska uprava.³⁸ O sveučilištima se inače načelno raspravljalo već tijekom srpnja 1919. i u Privremenome narodnom predstavništvu, u kojemu je Polić bio zastupnik, kad se planiralo srbijanski *Zakon o univerzitetu* iz 1905. protegnuti na novostvorenu jugoslavensku državu. Izvjestitelj o tom pitanju bio je upravo Polić, međutim riješena su samo neka opća pitanja. Tada se raspravljalo o tome treba li bogoslovni fakultet biti samostalna ustanova ili sastavnica beogradskoga sveučilišta. Nakon rasprave, u kojoj su se čula oprečna mišljenja, glasanjem je prihvaćen potonji prijedlog. Na istoj sjednici je osnovano i Sveučilište u Ljubljani.³⁹ U prijelomnoj 1918. dužnost rektora zagrebačkoga sveučilišta obnašao je Ivan Angelo Ruspini. On je poslao svečanu adresu u ime Sveučilišta, jednoglasno prihvaćenu na sjednici Senata 12. prosinca 1918., u kojoj se navodi da je pod dinastijom Karađorđević privedeno „sretno do svrhe veliko djelo našega narodnog ujedinjenja, kojim smo oborili tisućljetnu ogradu, što je dijelila istočni svijet od zapadnog”, te da je u tome svaki od naroda sudjelovao: „jedan je sjeme dao, drugi je orao,

³⁷ MATIJEVIĆ, „Stranka prava (frankovci) u doba vladavine Narodnoga vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba”, 1111.

³⁸ SIROTKOVIĆ, „Sveučilište između dva rata”, 127; ŠUTE, „Sveučilište u Zagrebu 1918. – 1990.”, 58.

³⁹ ENGELSFELD, *Prvi parlament Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca*, 247-248.

treći sijao, a bratska sloga i plemenita srca jamče nam, da će žetva biti zajednička.”⁴⁰ Sveučilište je dakle kao institucija nesumnjivo pozdravilo stvaranje jugoslavenske države, vjerujući da će u njoj svi narodi biti ravnopravni.⁴¹ Isto je i s Polićem, koji podržava stvaranje jugoslavenske države, ali je kao Hrvat vjerojatno bio i zabrinut zbog načina na koji se stvarala. Tako je tijekom studenoga i prosinca 1918. sudjelovao na sastancima intelektualaca i političara koje su organizirali Ivan Peršić i Kerubin Šegvić vezano uz stvaranje jugoslavenske države i položaj hrvatskoga naroda u njoj.⁴² Od sredine studenoga 1918. ulazi u vodstvo Napredne demokratske stranke, koja se zalagala za stvaranje federativne jugoslavenske države koja bi bila decentralizirana sa širim ili užim autonomijama svojih pokrajina i za narodno jedinstvo Srba, Hrvata i Slovenaca, držeći da je riječ o etnički istome narodu koji se različitim povijesnim razvojem razvio u tri različita plemena te da je potrebna evolucija koja bi dovela do potpunoga izravnjanja njihovih plemenskih osobina.⁴³ Nakon toga ulazi u Hrvatsku zajednicu, stranku pripadnika hrvatske inteligencije projugoslavenske političke orijentacije, osnovanu u Zagrebu 17. srpnja 1919. fuzijom Napredne demokratske stranke, Starčevićeve stranke prava i skupine Hrvatsko kolo iz Osijeka. U vodstvu Hrvatske zajednice Polić je bio stručnjak za uređenje države, međutim činilo se, kako navodi Hrvoje Matković, „nedovoljnog kapaciteta, jer je u odsutnim trenucima u tim pitanjima zajedničarima uvijek pritekao u pomoć izvrsni dr. Vinko Krišković”⁴⁴ Poliću je tada očigledno rad na Sveučilištu bio zanimljiviji od bavljenja politikom.

Ladislav Polić kao 43. po redu izabrani rektor Sveučilišta u Zagrebu za ak. god. 1919./1920.

Izbor na dužnost rektora najviša je čast koja se može postići na sveučilištu. Izbor rektora Sveučilišta nije bio reguliran zakonskim člankom o Sveučilištu iz 1874., koji je odredio da će se to pitanje odrediti posebnim zakonom. Zakonskim člankom iz 1874. propisano je da Akademski senat čine rektor, prorektor, dekani i prodekani svih fakulteta. Rektor je čuvao spise i sveučilišni pečat, za obavljanje svojih poslova imao je pravo na godišnju nagradu te se morao zajedno sa Senatom pridržavati navedenoga zakona.⁴⁵ Poseban zakon o izboru zagrebačkoga rektora donesen je 26. kolovoza 1875. pod nazivom *Zakon ob izboru rektora na Kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu*. Njime je propisano da rektora, čiji mandat traje godinu dana, biraju turnusno delegacije profesorskih zborova od četiri člana, od kojih dva moraju biti redoviti

⁴⁰ HR-UNIZG, Opći spisi 1918., Adresa rektora Ruspinija regentu Aleksandru, br. 906, Zagreb, 12. prosinca 1918.

⁴¹ VESELINOVIĆ, „Istočno-pravoslavni bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu”, 288.

⁴² HORVAT, *Hrvatska na mučilištu*, 24-25.

⁴³ GABELICA, „Političko djelovanje Đure Šurmina”, 225-229.

⁴⁴ MATKOVIĆ, „Hrvatska zajednica”, 27.

⁴⁵ „Zakonski članak Sabora”, 341-356.

profesori, a druga dva mogu biti izvanredni profesori ili privatni docenti svakoga fakulteta. Za rektora je mogao biti izabran samo redoviti profesor, i to apsolutnom većinom. Izbor rektora trebao se obavljati u lipnju, a potvrđivao bi ga ban. Novi rektor preuzimao je dužnost osam dana prije početka akademske godine, točnije 23. rujna.⁴⁶ Nakon završetka mandata odstupajući rektor u idućoj akademskoj godini postao bi prorektor.⁴⁷ Pravni je fakultet od otvaranja modernoga sveučilišta u Zagrebu 1874. do danas dao ukupno 17 rektora, od kojih su neki dva puta izabrani na dužnost: Stjepan Spevec, Konstantin pl. Vojnović, Aleksandar Bresztyenszky, Blaž Lorković, Fran Vrbančić (2 puta), Luka Marjanović, Josip Pliverić (2 puta), Franjo Josip Spevec, Josip Šilović, Milivoj Klement Maurović, Julije Rorauer, Edo Lovrić (2 puta), Ernest Miler (2 puta), Ladislav Polić (2 puta), Marko Kostrenčić, Marijan Horvat te Zvonimir Šeparović. Pravničkoj struci, kad je riječ o rektorima, treba dodati i Josipa Belobrka, doktora i profesora prava na Tehničkom fakultetu.⁴⁸

Dana 25. lipnja 1919. odlukom delegacije profesorskih zborova Ladislav Polić izabran je za rektora Sveučilišta u ak. god. 1919./1920.⁴⁹ Zemaljska vlada potvrdila je izbor 9. srpnja iste godine.⁵⁰ Izborom Polića pravnička je struka tada dobila 14. rektora u povijesti modernoga Sveučilišta, a prvoga u novostvorenoj jugoslavenskoj državi, odnosno Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca, kako je 1919. glasio službeni naziv države. Tijekom prvoga rektorskog mandata Polić je na Pravnom fakultetu držao sljedeće kolegije: u zimskom semestru *Opće državno pravo* (5 sati) te *Međunarodno pravo* (3 sata)⁵¹, a u ljetnom semestru *Ustavno pravo kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca. Istorijski temelji i provizorni ustavi* (8 sati).⁵² Radilo se o ustaljenim kolegijima koje je Polić držao na Pravnom fakultetu nakon što je naslijedio i preuzeo katedru od Josipa Pliverića.

Senat Sveučilišta u Zagrebu ak. god. 1919./1920. uz rektora Polića činili su: Ivan Angelo Ruspini (prorektor), Ivan Bujanović (dekan Katoličkoga bogoslovnog fakulteta), Mladen Pliverić (dekan Pravnoga fakulteta), Boris Zarnik (dekan Medicinskoga fakulteta), Stanko Hondl (dekan Filozofskoga fakulteta), Branislav Dimitrijević (prodekan Pravnoga fakulteta), Miroslav Čačković (prodekan Medicinskoga fakulteta), Đuro Körbler (prodekan Filozofskoga fakulteta) i Stjepan Zimmermann (prodekan Katoličkoga bogoslovnog fakulteta). Premda je iste akademske godine započeo s radom

⁴⁶ *Spomenica o 25-godišnjem postojanju Sveučilišta*, 11.

⁴⁷ MILUŠIĆ, „Matija Mesić – rektor”, 77.

⁴⁸ FRANZ ŠTERN, MERČEP, MESIĆ, „Rektori i prorektori Sveučilišta u Zagrebu”.

⁴⁹ HR-UNIZG, Opći spisi 1919., Zapisnik o izboru rektora za 1919./1920., broj 501/1919, Zagreb, 25. lipnja 1919.

⁵⁰ HR-UNIZG, Opći spisi 1919., Dopis Zemaljske vlade Rektoratu Sveučilišta, broj 21.486, Zagreb, 9. srpnja 1919.

⁵¹ *Red predavanja... u zimskom poljeću*, 8.

⁵² *Red predavanja... u ljetnom poljeću*, 8.

i Gospodarsko-šumarski fakultet,⁵³ on nije imao svoje predstavnike u Senatu jer su dekan (Andrija Petračić) i prodekan (Fran Jesenko) izabrani tek 15. travnja 1920., a dotad je dekan Filozofskoga fakulteta Hondl proveo upis studenata i obavljao administrativne poslove.⁵⁴

Za vrijeme rektora Polića održano je 19 sjednica Senata. Svaka se sjednica prema ustaljenom postupku sastojala od tri dijela. U prvome dijelu pod nazivom *Saopćenja* nazočni su bili upoznati s novostima između dvije sjednice. Najčešće se radilo o dopisima Zemaljske vlade te fakulteta. U drugome dijelu (*Dnevni red*) prelazilo se na dnevni red, koji se nije utvrđivao unaprijed, nego su se rješavala pitanja koja su se pred Senat postavljala pismenim ili usmenim putem. Posljednji dio nosio je naziv *Eventualije* i odnosio se na razne teme koje nisu pripadale u područje prvih dvaju dijelova sjednice. Prva sjednica Senata pod predsjedanjem rektora Polića održana je 13. i 14. listopada 1919., na čijem je početku prvoga dana sjednice on održao pozdravni govor. Važnost sjednice ogleda se u tome što je odlučeno da se naprave preinake na sveučilišnim insignijama s kojima se izlazilo u javnost u svečanim prilikama.⁵⁵ S obzirom na promjenu državnopravnoga i teritorijalnoga okvira u kojem se Hrvatska našla u prosincu 1918., takav se potez nove sveučilišne uprave na čelu s rektorom Polićem i očekivao. Tako je 1920. s vrha rektorskoga žezla uklonjena stilizirana minijatura srednjovjekovna ugarska kruna sv. Stjepana s pendilijima, koju je zamijenila replika srbijanske krune dinastije Karađorđević, a u isto su vrijeme napravljene preinake na rektorskom i dekanskim lancima, naručene od Ive Kerdića, koji je za lance izradio nove medalje i čvor. Na aversu medalje postavljeno je poprsje Josipa Jurja Strossmayera, okrenuto nalijevo i uokvirano u natpis: DR= JOSEPHUS·GEORGIUS·STROSSMAYER· (lipov listić), a na revers su postavljene srbijanski, hrvatski i slavonski grb uz natpis: FUNDATOR·UNIVERSITATIS·ZAGREBIENSIS. Kerdićev uzao ispod lanca bio je od pozlaćena srebra s tamnocrvenim emajlom i oblikovan je kao dvostruka lovorova grančica s ušicom s gornje strane. Na rektorskom lancu otisnute su tri godine: 1861., kad Strossmayer u Hrvatskom saboru drži govor o potrebi osnivanja zagrebačkoga sveučilišta; 1874., kad je Sveučilište otvoreno; i 1918., kad je stvoreno Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca.⁵⁶ Kad je riječ o dekanskim lancima, na sjednici Senata održanoj 20. siječnja 1920. odlučeno je da se naprave lanci i za fakultete koji ih dotad nisu imali: Medicinski te Gospodarsko-šumarski.⁵⁷

Važan i svečan događaj za Sveučilište bio je povrat jedne insignije: stare sveučilišne zastave iz 1848., za koju se smatralo da je uništena prema naredbi bana Khuen-Héderváryja 1895. nakon što su zagrebački studenti prilikom

⁵³ Danas su njegovi sljednici Fakultet šumarstva i drvne tehnologije i Agronomski fakultet.

⁵⁴ *Sveučilište Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu*, 71, 135.

⁵⁵ HR-UNIZG, Zapisnik 1. sjednice Senata ak. god. 1919./1920. održane 13. i 14. listopada 1919.

⁵⁶ MIRNIK, „Insignije Sveučilišta u Zagrebu”, 644.

⁵⁷ HR-UNIZG, Zapisnik 8. sjednice Senata ak. god. 1919./1920. održane 20. siječnja 1920.

posjeta cara i kralja Franje Josipa I. spalili mađarsku zastavu, točnije krpe u bojama mađarske zastave.⁵⁸ O pronalasku i povratku zastave govorio je Polić na izvanrednoj sjednici Senata održanoj 27. listopada 1919., najavivši da će se svečana proslava primopredaje zastave održati 29. listopada ispred crkve sv. Marka, te je istaknuo njezinu povijesnu važnost i da će pozvati akademsku mladež da čuva tu baštinu. Navedeno je da će na proslavi Polić biti okičen rektorskim lancem i u pratnji sveučilišnoga pedela.⁵⁹ Organiziranje proslave 29. listopada sigurno nije bilo slučajno jer se tada obilježavala prva godišnjica raskida državnopravnih odnosa Hrvatskoga sabora s Austro-Ugarskom. I samom je Poliću datum iz osobnih razloga vjerojatno bio važan jer mu je tada bio rođendan. Svečanost je okupila mnoštvo ljudi i započela je u 10:30. Zagrebački gradonačelnik Stjepan Srkulj govorio je o povijesnoj važnosti Markova trga spominjući Matiju Gupca, srpanjske žrtve iz 1845. te prekid državnopravnih odnosa s Austro-Ugarskom Monarhijom. Zatim je govorio bivši potpredsjednik Narodnoga vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba Ante Pavelić i predao staru sveučilišnu zastavu banu Ivanu Palečeku, koji je pohvalio sveučilišnu mladež u „borbi našega naroda za oslobodjenje od mađarskoga jarma 1848. g.”, nakon čega je zastavu predao rektoru Poliću, koji je zahvalio gospođi Smrekar što je čuvala zastavu, izražavajući nadu da će studentska mladež „sačuvati ovaj amanet svojih kolega i da će s tim barjakom poći u vatru za narodne idejale, ako to bude potrebno”.⁶⁰ Na kraju je Polić zastavu predao sveučilišnoj mladeži, na ruke barjaktara Miroslava Bošnjaka, uz asistenciju sveučilištaraca Ladislava Katića, Viktora Mlinarića i Ivana Šušnjara.⁶¹ S obzirom na to da je stara sveučilišna zastava bila u lošem stanju, pohranjena je u Rektorat Sveučilišta, a Senat je na sjednici 2. studenog 1919. donio pravilnik o upotrebi sveučilišnih zastava, gdje je propisano da se može koristiti jedino prilikom svečanih ili žalosnih sveučilišnih i narodnih događaja, a nikako ne u stranačko-političke svrhe. Stara sveučilišna zastava mogla se koristiti samo u osobito svečanim zgodama, dok se redovno upotrebljavala sveučilišna zastava iz 1907. godine. Zastavu je čuvao Rektorat.⁶² Nakon svečanosti dio studenata održao je pred zgradom Sveučilišta sastanak na kojem su prosvjedovali što Savez sveučilišnih dragovoljaca nije pozvan na proslavu, smatrajući da država nije oslobođena dok posljednji Hrvat ne bude pušten iz talijanskih zatvora i „sve dotle, dok Talijan neosvećeno harači po našoj zemlji”. Zatim su krenuli u

⁵⁸ O sveučilišnim zastava vidi: WOLF, „Hrvatske sveučilišne zastave”; MIRNIK, „Insignije Sveučilišta u Zagrebu”.

⁵⁹ HR-UNIZG, Zapisnik 2. izvanredne sjednice Senata ak. god. 1919./1920. održane 27. listopada 1919.

⁶⁰ „Stara sveučilišna zastava”, *Jutarnji list* (Zagreb), 30. 10. 1919., 2.

⁶¹ HR-UNIZG, Opći spisi 1919., Zapisnik o primopredaji stare akademske zastave, br. 1357-1919, Zagreb, 29. listopada 1919.

⁶² *Sveučilište Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu*, 226-227; WOLF, „Hrvatske sveučilišne zastave”, 312.

povorku, zahtijevajući da se postave zastave ispred kuća gdje ih nema te su na nekim kućama i kavanama porazbijali prozore, izražavajući tako svoj bunt.⁶³

Drugi iznimno važan i svečan događaj za Sveučilište bio je posjet regenta Aleksandra Zagrebu u lipnju 1920. Bio je to prvi posjet nekoga iz vladarske kuće Sveučilištu nakon prethodna dva dinastije Habsburg – princa Rudolfa (1888.) te cara i kralja Franje Josipa I. (1895.). Regent je 23. lipnja u Banskim dvorima primio Senat Sveučilišta, a sljedećega dana posjetio je i samo Sveučilište, koje se za taj svečani događaj pripremiло. Regent Aleksandar primljen je u sveučilišnoj auli. Dočekao ga je rektor Polić noseći insigniju Sveučilišta, odnosno rektorski lanac kao znak časti.⁶⁴ Polić je zahvalio regentu na posjetu i održao svečani govor koji je predstavljao odraz tadašnjih političkih prilika i velikih očekivanja koja je hrvatski narod imao od nove države i vladarske dinastije Karađorđević. Tako je među ostalim rekao da će Sveučilište u svojim analima zlatnim slovima zabilježiti regentov posjet, „kadno je, prvi put u preko tisuć-godišnjoj hrvatskoj historiji, vladalac narodne krvi stupio preko praga Svoga univerziteta. Gle, ojađena sjena Zvonimirova upokojila se i smirena treperi ponad Vašega vedroga lika.”⁶⁵ U govoru je Polić istaknuo ključne događaje koji su doveli do stvaranja jugoslavenske države te je govoreći o Sveučilištu naglasio uloge Josipa Jurja Strossmayera i Matije Mesića, koji je kao prvi rektor pri otvorenju Sveučilišta savršeno spojio „hrvatsko podrijetlo i jugoslavensko obilježje njegovo”.⁶⁶ Govorio je i o sveučilišnoj autonomiji, potrebi da se visokoškolskim ustanovama osiguraju materijalna sredstva i da se nastavnicima jamči potpuna sloboda u znanstvenom radu te da se studentima osigura akademska sloboda. Nakon Polića, u ime studentske mladeži emotivno je govorio Ivan Šubašić, naglasivši da regenta pozdravljaju kao „personifikaciju ostvarenih ideja, za koje su oci naši umirali, za koje je narod kroz stoljeća ugnjetavan bio – personifikaciju slobodnog i ujedinjenog jugoslavenstva. Ali šta rekoh? Zar personifikacija potpunog oslobođenja? Visočanstvo! A Istra, naš Jadran? Al ne – omladina svijesno pozdravlja u sredini svojoj vladara, koji ne će mirovati, dok posljednja jugoslavenska gruda ne će bit u oslobođenom zagrljaju slobodne otadžbine svoje.”⁶⁷ Regent Aleksandar zahvalio je Poliću na dočeku navodeći da je na Sveučilište „stupio sa svim poštovanjem prema njenom tvorcu i prema naporima toliko odličnih profesora, koji su u ovom sveučilištu predano trudili, da čitava jata mladih ljudi izađu iza njega što spremniji za javnu službu”, poručujući da mu je drago što će rektor i profesori predajući mladeži znanost „ulevati u ta mlada srca one plemenite osećaje o zadacima naše zemlje, kojima se najbolje može poslužiti bratskom slogom i kojima se svakad rukovodio slavni hrvatski rodoljub vladika Strossmayer,

⁶³ „Djački sastanak na sveučilištu”, *Jutarnji list*, 30. 10. 1919., 2.

⁶⁴ HR-UNIZG, Opći spisi 1920., Okružnica akad. senatu, br. 844, Zagreb, 21. lipnja 1920.

⁶⁵ *Sveučilište Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu*, 73.

⁶⁶ *Isto*, 74.

⁶⁷ *Isto*.

osnivač ovoga sveučilišta”.⁶⁸ Regent je 25. lipnja posjetio Sveučilišnu knjižnicu u nazočnosti Senata Sveučilišta.⁶⁹

Za vrijeme prvoga mandata rektora Polića Sveučilište je raslo. Prvi je put upisano više od 3000 studenata. Točan broj ne može se utvrditi jer postoje dva sveučilišna izvora koja donose nešto različite brojeve. Sveučilišna spomenica iz 1925. govori o 3009 upisanih studenata u zimski semestar ak. god. 1919./1920.⁷⁰ Prema *Redu predavanja* tada je upisano 3019 studenata, od čega 2706 redovitih i 313 izvanrednih. Najviše ih je upisalo Pravni fakultet (1324), od čega 1221 redoviti i 103 izvanredna studenta. Kad je riječ o krajevima odakle su dolazili studenti prava, 629 bilo ih je iz Hrvatske, Slavonije, Međimurja i Rijeke, 202 iz Dalmacije, 59 iz Istre, 235 iz Bosne i Hercegovine, 134 iz Slovenije, 18 iz Bačke, Banata i Baranje, pet iz Srbije, dva iz Crne Gore, a 40 studenata bilo je iz inozemstva.⁷¹ Upisano je ukupno 208 studentica, od čega ih je najveći broj bio na Medicinskom (108), zatim na Filozofskom (78), Pravnom (20) te dvije na Gospodarsko-šumarskom fakultetu.⁷² Porast broja upisanih studenata može se pripisati povratku demobiliziranih studenata, kao i stvaranju jugoslavenske državne zajednice, jer tako primjerice studenti iz Dalmacije ili Slovenije nisu više morali ići studirati u Beč, Prag, Innsbruck ili Graz, nego su to mogli u Zagrebu. Na Sveučilištu je narastao i broj nastavnika: bilo ih je 111, najviše od njegova otvaranja.⁷³ Sveučilište je pristupilo zagrebačkom Prosvjetnom savezu, a rektor Polić bio je izaslanik na osnivačkoj skupštini.⁷⁴ Polić je kao rektor sudjelovao i kao gost na proslavi Dana sv. Save održanoj 27. siječnja 1920. na beogradskom sveučilištu, o čemu je podnio izvještaj Senatu.⁷⁵ Na Senatu se počelo razmišljati o dogradnji glavne sveučilišne zgrade na istočnoj strani, a uvedene su i nove tiskanice, koje su se ispunjavale prilikom upisa od ljetnoga semestra.⁷⁶ U organizacijskom smislu, na Sveučilištu je započeo s radom Gospodarsko-šumarski fakultet, a osnovan je Istočno-pravoslavni bogoslovni fakultet.⁷⁷ Glede ovoga posljednjeg, Polić se za njegovo otvaranje na zagrebačkom sveučilištu zalagao 1919. dok je bio zastupnik u Privremeno-me narodnom predstavništvu u Beogradu. Tako je u svojem parlamentarnom govoru naglasio da se njegov sveučilišni kolega Đuro Šurmin za vrijeme rata kao član Senata zalagao da se u Zagrebu osnuje zaseban pravoslavni fakultet, što je ponovio i kad se u Hrvatskom saboru raspravljalo o osnivanju Medicinskoga fakulteta. Polić je istaknuo da je osnivanje pravoslavnoga fakulteta na Sveučilištu bilo „posvećeno ideji narodnog jedinstva: dva paralelna teološka

⁶⁸ *Isto*, 75.

⁶⁹ HR-UNIZG, Opći spisi 1920., Okružnica akad. senatu, br. 844, Zagreb, 21. lipnja 1920.

⁷⁰ *Sveučilište Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu*, 251.

⁷¹ *Red predavanja... u ljetnom poljeću*, 28.

⁷² *Sveučilište Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu*, 260.

⁷³ *Isto*, 241.

⁷⁴ HR-UNIZG, Zapisnik 7. sjednice Senata ak. god. 1919./1920. održane 10. siječnja 1920.

⁷⁵ HR-UNIZG, Zapisnik 10. sjednice Senata ak. god. 1919./1920. održane 15. i 16. veljače 1920.

⁷⁶ *Isto*.

⁷⁷ *Isto*, 71.

fakulteta na jednom univerzitetu imala su biti simbol za narodno ujedinjenje”.⁷⁸ Iako Šurminovo zalaganje za osnivanje zagrebačkoga pravoslavnog fakulteta u Hrvatskom saboru za vrijeme Prvoga svjetskog rata nije sporno, u Polićevu govoru ostalo je nejasno kako bi se Šurmin u to doba za to mogao zalagati na sjednicama Senata kad nije bio njegov član. Šurmin je to mogao činiti jedino ak. god. 1907./1908., kad je bio dekan Filozofskoga fakulteta, međutim iz zapisnika Senata nije vidljivo da se o tom pitanju tada raspravljalo.⁷⁹

Za vrijeme mandata rektora Polića dodijeljen je jedan počasni doktorat (*gradus doctoris honoris causa*) – Sveučilište ga dodjeljuje osobama iznimnoga ugleda koje su svojim radom i djelovanjem pridonijele napretku Sveučilišta, hrvatskoj ili svjetskoj znanosti, umjetnosti i kulturi – peti ukupno tada, a prvi u jugoslavenskoj državi. Pripao je povjesničaru i političaru Robertu Seton-Watsonu. Prijedlog za dodjelu počasnoga doktorata dao je redoviti profesor povijesti na Filozofskom fakultetu Ferdo Šišić „u znak priznanja za njegov odlični naučni rad na polju hrvatske kao i opće jugoslavenske historije, a tako i u znak naše blagodarnosti oko rada na našem narodnom oslobođenju i ujedinjenju”.⁸⁰ Sveučilišni Senat jednoglasno je prihvatio prijedlog, a svečana promocija održana je 24. svibnja 1920. u sveučilišnoj auli.⁸¹ Bio je to izniman događaj za Sveučilište jer svaki počasni doktor osim časti i naslova prima na sebe čuvanje dostojanstva i ugleda Sveučilišta. Diplome počasnih doktora svečanije su od ostalih, pisane latinskim jezikom, ovjerene potpisom rektora i promotora te opečaćene suhim žigom Sveučilišta utisnutim u pečatni vosak. Primjerak Seton-Watsonove diplome, nažalost, nije pronađen u arhivu Sveučilišta, koji posjeduje primjerke dijela promoviranih kandidata. Peti počasni doktor Sveučilišta u Zagrebu Robert Seton-Watson upisan je na dan promocije u *Knjigu doktora* pod brojem 1430. Na promociji mu je rektor Polić uručio diplomu počasnoga doktora, u nazočnosti dekana Hondla, dok je profesor Šišić bio promotor.⁸² Premda je Seton-Watson bio sveučilišni profesor i znanstvenik, dodjela toga počasnog doktorata dijelom se može smatrati i odrazom tadašnjega političkog stanja jer je promovirani bio još i političar koji je nakon izbijanja Prvoga svjetskog rata korjenito revidirao svoje prijašnje mišljenje te se zalagao za rušenje Austro-Ugarske Monarhije i stvaranje jugoslavenske države. Da su i pojedini počasni doktorati Sveučilišta bili sporni u jugoslavenskoj državi zbog političko-ideoloških razloga pokazalo se odmah nakon Prvoga svjetskog rata, kad je Senat na čelu s rektorom Ruspinijem trebao odlučivati o oduzimanju počasnih doktorata nadvojvodi Eugenu i Svetozaru Boroeviću, ali je zaključak odgođen i nije ponovljen. Unatoč tome, u sveučilišnoj kulturi sjećanja ti su se doktorati prešućivali sve do 1990. godine.⁸³ Kad

⁷⁸ *Stenografske beleške Privremenog narodnog predstavništva*, 150-151; ПАКОВИЋ, „Академска и политичка расправа о Богословском факултету”, 119.

⁷⁹ VESELINOVIĆ, „Istočno-pravoslavni bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu”, 290.

⁸⁰ „Počasni doktori Sveučilišta u Zagrebu”, 407.

⁸¹ *Isto.*

⁸² HR-UNIZG, *Knjiga doktora 1909.-1921.*

⁸³ MIRNIK, *Dvostruki počasni doktorati Zagrebačkoga sveučilišta 1916. godine*, 36-38.

je riječ o dodjeli počasnih doktorata, Senat je za vrijeme Polića raspravljao o prijedlogu Medicinskoga fakulteta da se on dodijeli Milanu Rojcu „za velike i neprolazne zasluge, što ih je stekao za ustrojenje i izgradnju Medicinskog fakulteta”.⁸⁴ Tijekom rasprave, senatori, prorektor Ruspini i prodekan Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Stjepan Zimmermann držali su da Rojč nema tako velike zasluge i da se počasni doktorat treba dodjeljivati onima koji su svojim znanstvenim radom unaprijedili znanost. Na kraju je glasanjem (7 za, 2 protiv) prihvaćen prijedlog Medicinskoga fakulteta o dodjeli počasnoga doktorata Rojcu.⁸⁵ Rješenje, odnosno dopuštenje vladara za dodjelu počasnoga doktorata uslijedilo je 17. svibnja 1920.⁸⁶ Svečana promocija održala se iduće akademske godine, u kojoj je Polić obnašao dužnost prorektora. I na taj se počasni doktorat djelomično moglo gledati kao na utjecaj tadašnjih političkih prilika jer je Rojč bio projugoslavenski orijentiran političar i dio vladajuće većine, zalažući se u svojem radu za osnivanje brojnih visokoškolskih ustanova.

U čast doktora promovirana su 123 kandidata, od čega ih je najviše bilo s Pravnoga fakulteta (109), osam s Filozofskoga te šest s Katoličkoga bogoslovnog fakulteta.⁸⁷ Promovirani broj doktora također je u toj akademskoj godini bio najveći dotad. Promjena državnopravnoga i teritorijalnoga okvira te nove političke okolnosti dovele su i do oduzimanja triju doktorata na Sveučilištu. Senatu je prijedlog za oduzimanje doktorata frankovačkim pravašima Ivi Franku, Emanuelu Gagliardiju i Vladimiru Sachsu došao od projugoslavenski orijentiranih studenata, o čemu se dva puta raspravljalo na sjednicama Senata. Tako je na sjednici Senata 22. ožujka 1920. Polić postavio pitanje jesu li oni ovlašteni za oduzimanje doktorata, što je bilo pomalo neobično jer se radilo o pravniku. Nakon što se utvrdilo da je Senat ovlašten za oduzimanje doktorata većina senatora tražila je da se od Vlade zatraže podaci glede djelovanja Franka, Gagliardija i Sachsa „u tuđini protiv državnih interesa”. Rektor Polić i prodekan Pravnoga fakulteta Branislav Dimitrijević držali su da se ne trebaju tražiti podaci „jer je to notorno”. Glasanjem (8 za, 2 protiv) ipak je odlučeno da će se od Vlade zatražiti podaci.⁸⁸ Na kraju je na sjednici Senata 31. srpnja 1920. jednoglasno odlučeno o oduzimanju doktorata Franku, Gagliardiju i Sachsu.⁸⁹ Prema navedenom primjeru oduzimanja doktorata Hodimir Sirotković piše da se „doktorski naslov primarno oduzima zbog počinjenja političkih delikata, a vrlo rijetko zbog kriminalnog postupka”.⁹⁰ Sjednica na kojoj su frankovcima oduzeti doktorati bila je ujedno posljednja sjednica Senata u mandatu rektora Polića. Na njoj je prodekan Filozofskoga fakulteta Đuro Körbler predložio da se u zapisnik Senata rektoru Poliću izrazi

⁸⁴ „Počasni doktori Sveučilišta u Zagrebu”, 408.

⁸⁵ HR-UNIZG, Zapisnik 15. sjednice Senata ak. god. 1919./1920. održane 23. travnja 1920.

⁸⁶ HR-UNIZG, Opći spisi 1920., Dopuštenje Povjereništva za prosvjetu i vjere, broj 18.816, Zagreb, 17. 5. 1920.

⁸⁷ Sveučilište Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu, 276.

⁸⁸ HR-UNIZG, Zapisnik 12. sjednice Senata ak. god. 1919./1920. održane 22. ožujka 1920.

⁸⁹ HR-UNIZG, Zapisnik 19. sjednice Senata ak. god. 1919./1920. održane 31. srpnja 1920.

⁹⁰ SIROTKOVIĆ, „Sveučilište između dva rata”, 160.

zajednička zahvala za njegov rad, što je jednoglasno prihvaćeno, na čemu je Polić zahvalio.⁹¹ Kao rektor, Polić je (opravdano) tri puta izostao sa sjednice Senata. Nakon rektorskoga mandata Polić je u skladu sa zakonskom procedurom postao prorektorom u ak. god. 1920./1921. Središnje političko pitanje tada je bilo donošenje ustava. Vlastite nacрте ustava imali su pojedinci i brojne političke stranke. Među njima je bila i Hrvatska zajednica, čiji je glavni autor nacрте ustava bio Polić, a bio je na poziciji federalizma i decentralizacije države.⁹² Kao takav, očekivano nije ni mogao proći kod vladajućih, koji su bez glasa zastupnika iz hrvatskih političkih stranaka donijeli Vidovdanski ustav, prema kojem je država uređena centralistički, dokinute su povijesne cjeline i ustoličen je nacionalni unitarizam „troimenog naroda”. Hrvatska zajednica izlazi iz Ustavotvorne skupštine u svibnju 1921. zbog odredbe da se ustav može donijeti običnom većinom. Krajem lipnja 1921. napuštaju i koncept troimenoga naroda, zamjenjujući ga stajalištem o tri naroda te ističući pravo na samoodređenje.⁹³

Polićev drugi rektorski mandat, umirovljenje zbog politike i reaktivacija

U sjeni političkih borbi i prijepora u državi, delegacija profesorskih zborova izabrala je Ladislava Polića za rektora Sveučilišta za ak. god. 1924./1925. Simbolično, te se godine navršavala 50. obljetnica otvaranja Sveučilišta. Ministarstvo prosvjete potvrdilo je izbor 9. srpnja 1924.⁹⁴ Izbor Polića za drugi rektorski mandat, koji se u političkom životu kao član Hrvatske zajednice zalagao za federalističko uređenje jugoslavenske države, može se tumačiti time da su hrvatski sveučilišni profesori tako željeli pokazati i pružiti otpor beogradskom centralizmu i unitarizmu.

Prva sjednica Senata pod predsjedanjem rektora Polića održana je 11. listopada 1924. Na njoj je zahvalio prethodniku Stjepanu Zimmermannu na svemu što je učinio u svojem rektorskome mandatu, osobito u obrani sveučilišne autonomije i pripremi proslave 50. obljetnice Sveučilišta, te je zamolio senatore za povjerenje.⁹⁵ I tijekom drugoga rektorskog mandata Polić je na Pravnom fakultetu trebao držati svoje ustaljene kolegije iz zimskoga semestra: *Opće državno pravo* (5 sati) te *Međunarodno pravo* (3 sata).⁹⁶ Senat Sveučilišta u Zagrebu ak. god. 1924./1925. uz rektora Polića činili su: Stjepan Zimmermann (prorektor), Franjo Zagoda (dekan Katoličkoga bogoslovnog fakulteta), Marko Kostrenčić (dekan Pravnoga fakulteta), Miroslav Čačković (dekan

⁹¹ HR-UNIZG, Zapisnik 19. sjednice Senata ak. god. 1919./1920. održane 31. srpnja 1920.

⁹² MATKOVIĆ, „Hrvatska zajednica”, 72-76.

⁹³ *Isto*, 60.

⁹⁴ HR-UNIZG, Zapisnik 14. redovite sjednice Senata ak. god. 1923./1924. održane 24. jula 1924.

⁹⁵ HR-UNIZG, Zapisnik 1. sjednice Senata ak. god. 1924./1925. održane 11. listopada 1924.

⁹⁶ *Akademčke oblasti, osoblje i red predavanja*, 65.

Medicinskoga fakulteta), Stjepan Tropsch (dekan Filozofskoga fakulteta), Stjepan Bohnič (dekan Gospodarsko-šumarskoga fakulteta), Ernest Miler (prodekan Pravnoga fakulteta), Dragutin Mašek (prodekan Medicinskoga fakulteta), Vale Vouk (prodekan Filozofskoga fakulteta), Ivan Angelo Ruspini (prodekan Katoličkoga bogoslovnog fakulteta) i Viktor Setinski (prodekan Gospodarsko-šumarskoga fakulteta).⁹⁷ Od svibnja 1925., kad je Polić već bio umirovljen, članovi Senata postali su i Eugen Podaubsky i Petar Gjurić – dekan i prodekan Veterinarskoga fakulteta, koji je 7. prosinca 1924. i službeno postao sastavnica Sveučilišta.⁹⁸

Sveučilište je ak. god. 1924./1925. imalo 158 nastavnika, najviše Filozofski fakultet (54), koji je ujedno imao i najviše redovitih profesora (25), a najmanje nastavnika dolazilo je s Katoličkoga bogoslovnog fakulteta (20), koji je ujedno imao najmanji broj redovitih profesora (6).⁹⁹ U zimski semestar upisano je 2646 redovitih i 100 izvanrednih studenata, a u ljetni semestar 2600 redovitih i 71 izvanredni student.¹⁰⁰ Od ukupno navedenih brojeva upisane su u zimski semestar 402 redovite i 19 izvanrednih studentica, a u ljetnom semestru 434 redovite i 13 izvanrednih studentica.¹⁰¹ Održana je 191 doktorska promocija, od čega je najviše promoviranih bilo s Medicinskoga (92), Pravnoga (80), zatim s Filozofskoga (10), dok ih je četiri bilo s Katoličkoga bogoslovnog i Veterinarskog te jedan s Gospodarsko-šumarskoga fakulteta.¹⁰² Svi spomenuti brojevi bili su u prosjeku koji je 1920-ih vladao na Sveučilištu. Kad je riječ o stipendijama iz državnoga proračuna, dodijeljeno ih je ukupno u zimskom semestru 275, a u ljetnom njih 239. Gotovo polovica je odlazila studentima Medicinskoga fakulteta.¹⁰³

Središnji događaj koji je obilježio godinu na Sveučilištu bilo je umirovljenje trojice profesora¹⁰⁴ među kojima se nalazio i rektor Polić, kojega je na prijedlog ministra prosvjete Svetozara Pribičevića umirovio kralj Aleksandar ukazom od 28. studenog 1924.¹⁰⁵ Vijest je odmah došla u javnost, međutim kako još nije stigla službeno, Polić je svejedno sazvao sjednicu Senata 2. prosinca 1924., na kojoj ga je dekan Čačković pitao je li mu što poznato o umirovljenjima profesora te hoće li o tom predmetu sazvati izvanrednu sjednicu Senata. Polić je odgovorio da mu o tome nije ništa službeno poznato, a ako dobije ukaz o umirovljenju, neće moći sazvati sjednice Senata. Prorektor Zimmermann izjavio je da je povodom vijesti o umirovljenju dio studenata na skupštini od 1. prosinca zaključio petodnevni štrajk te je već ujutro grupa studenata počela

⁹⁷ *Isto*, 7-9.

⁹⁸ HR-UNIZG, Zapisnik 16. sjednice Senata ak. god. 1924./1925. održane 22. svibnja 1925.

⁹⁹ *Godišnjak Sveučilišta Kraljevine Jugoslavije u Zagrebu*, 7.

¹⁰⁰ *Isto*, 9.

¹⁰¹ *Isto*, 11.

¹⁰² *Isto*, 8.

¹⁰³ *Isto*, 17.

¹⁰⁴ Umirovljeni su još Fran Barac i Albert Bazala. SIROTKOVIĆ, „Sveučilište između dva rata”, 138.

¹⁰⁵ HR-UNIZG, Ukaz o umirovljenju Ladislava Polića, Beograd, 28. 11. 1924.

sprječavati predavanja. Kako je napetost među studentima bila velika i prijetila je opasnost od sukoba, dao je zatvoriti Sveučilište. Izvještaj prorektora uzet je s odobravanjem na znanje te se s 11 glasova zaključilo da se s predavanjima ima nastaviti i oglasom upozoriti studente neka ne sprječavaju pravilan tijek poslovanja na Sveučilištu. Rektor Polić suzdržao se od glasanja.¹⁰⁶ Umirovljenja su potaknuli politički razlozi jer su umirovljeni profesori bili istaknuti članovi oporbene Hrvatske zajednice, koja je u to vrijeme prihvatila republikanski program Stjepana Radića i njegove Hrvatske republikanske seljačke stranke, što je bio povod vladajućima da se obračunaju s političkim neistomišljenicima; i prije su kršili sveučilišnu autonomiju imenovanjima sebi bliskih profesora mimo odobrenja fakultetskih vijeća. Ministar Pribičević pravdao je umirovljenje pozivanjem na *Zakon o činovnicima*, koji je propisivao da državni službenik ne može biti onaj tko protupravno želi promijeniti državni poredak ili radi protiv načela postojeće državne forme, dok je u novinama svoje stranke *Riječ*¹⁰⁷ otvoreno prijetio da će iz državne službe ukloniti sve koji budu manifestirali republikanstvo.¹⁰⁸ Hodimir Sirotković piše da je Pribičevićev akt „bio očito protupravan, jer umirovljenje protiv volje državnog službenika predstavlja tešku disciplinsku kaznu koju može izreći samo disciplinski sud, ako se okrivljenom dokaže imputirana krivnja”, te da se jasno radilo o političkom aktu kojim su vladajući željeli uplašiti Hrvate iz državne službe i kaznama ih odvratiti od suradnje s Hrvatskom republikanskom seljačkom strankom.¹⁰⁹ Oporbene studentske grupe prosvjedovale su zbog umirovljenja rektora i profesora te su 1. prosinca proglasile petodnevni štrajk, pozivajući profesorske zborove da se solidariziraju s njima i obustave predavanja. Njihov je poziv odjeknuo i na beogradskom i ljubljanskom sveučilištu. Beogradski studenti masovno su se solidarizirali sa zagrebačkima zbog unitarističko-centralističke politike vlade Nikole Pašića i Svetozara Pribičevića. Došlo je do sukoba s policijom, a profesori Pravnoga fakulteta u Beogradu izrazili su pismom svoju kolegijalnu solidarnost s umirovljenim zagrebačkim rektorom Polićem.¹¹⁰ Očekivano, protestirala je i Hrvatska zajednica, čija je splitska podružnica uputila Poliću pismo podrške povodom umirovljenja, na čemu je on zahvalio. U odgovoru im je među ostalim napisao da su se on i umirovljeni kolege „odazvali jednodušnom glasu hrvatskog naroda. A ta svijest o izvršenoj dužnosti olakšava nam da podnesemo udarce vlastodržaca”, navodeći da neće klonuti duhom i da su „spremniji na borbu nego ikada. Možda će, samo zato, i vlastodršci požaliti što su odriješili te energije. Mi se svi ovdašnji Hrvati nadamo sjajnoj pobjedi kod idućih izbora, a uvjereni smo da će si naročito Dalmacija osvjetlati lice.”¹¹¹ Razdoblje je to provođenja represije prema radi-

¹⁰⁶ HR-UNIZG, Zapisnik 3. sjednice Senata ak. god. 1924./1925. održane 2. prosinca 1924.

¹⁰⁷ Detaljnije o novinama vidi: ŠUBIC KOVAČEVIĆ, „Uloga zagrebačkog tiska u oblikovanju političke kulture 1918. – 1929.”, 87-93.

¹⁰⁸ SIROTKOVIĆ, „Sveučilište između dva rata”, 136-138.

¹⁰⁹ *Isto*, 138.

¹¹⁰ *Isto*, 139.

¹¹¹ „Zahvala gosp. dra Ladislava Polića”, *Hrvatska riječ* (Split), 20. 12. 1924., 5.

ćevcima i namjere vlade u Beogradu da se *Obznana* nakon komunista proširi i na Hrvatsku republikansku seljačku stranku. Tada dolazi do uhićenja stranačkih vođa, uključujući Radića, pri čemu neće biti pošteđen ni Polić, kojemu je početkom siječnja 1925. policija pretresla stan, kao i drugim dužnosnicima Hrvatske zajednice.¹¹²

Senat je na studentske prosvjedne događaje reagirao dosta mlako. Dana 4. prosinca održane su dvije izvanredne sjednice Senata kojima je predsjedao prorektor Zimmermann. Nakon što je i službeno stigla vijest o Polićevu umirovljenju, Senat ga je ujutro na sjednici zamolio da nastoji utjecati na studente da se 5. prosinca od 8 sati započne s predavanjima, a ako ne uspije, da se od toga dana ulaz u sveučilišnu zgradu dozvoli samo uz legitimiranje onih studenata koji su voljni bez ometanja slušati predavanja.¹¹³ Na večernjoj sjednici Zimmermann je izvjestio senatore da pregovori njega i Polića sa studentima nisu uspjeli te je predložio da se Sveučilište zatvori do svršetka božićnih praznika, što je jednoglasno prihvaćeno na Senatu. O tome je telefonski obaviješten i Pribićević, koji je naredio da se 5. prosinca Sveučilište otvori, što je Senat učinio ograđujući se od negativnih posljedica.¹¹⁴ Što se tiče Polića, on više nije sudjelovao u raspravama i glasanju. Ponovno otvaranje Sveučilišta dovelo je do još težih nemira. Šezdesetak pobunjenih oporbenih studenata koje je predvodila komunistička mladež, uz podršku pristaša Radićeve seljačke ideologije¹¹⁵, zabarikadiralo se u sveučilišnoj zgradi. Objavili su prosvjedni proglas u kojem su kritizirali što Senat nije preuzeo inicijativu zbog kršenja sveučilišne autonomije, zahtijevajući odgovor zašto je po Pribićevićevu nalogu otvoreno Sveučilište. Došlo je do krvavih okršaja s policijom, koja je bila potpomognuta studentima koji su bili pristaše vladajućih Pribićevića i Pašića, nakon čega su svi uhićeni oporbeni studenti predani državnom odvjetništvu.¹¹⁶ U vezi s uhićenjima Senat je na sjednici 6. prosinca 1924. jednoglasno povjerio Zimmermannu da se u policiji zauzme za puštanje studenata na slobodu, s tim da ne misle time prejudicirati eventualne kaznene postupke, te je jednoglasno zaključeno i da se protiv prosvjednika pokrene disciplinski postupak.¹¹⁷ Na sjednici je prilično oštar prema studentskim prosvjednicima bio dekan Pravnoga fakulteta Marko Kostrenčić, koji je izjavio da je protiv toga „da se štrajkaši štite, jer su mnogi od njih počinili i kriminalna djela”, te je predložio da se zaključci Senata brzojavno upute i ministru prosvjete s molbom da on poduzme korake kod ministra unutarnjih poslova da se uhićeni studenti puste

¹¹² MATKOVIĆ, „Hrvatska zajednica”, 124.

¹¹³ HR-UNIZG, Zapisnik 4. izvanredne sjednice Senata ak. god. 1924./1925. održane 4. prosinca 1924. ujutro.

¹¹⁴ HR-UNIZG, Zapisnik 4. izvanredne sjednice Senata ak. god. 1924./1925. održane 4. prosinca 1924. u 19 sati.

¹¹⁵ RAJČEVIĆ, „Studentski pokret 1918-1941”, 489.

¹¹⁶ SIROTKOVIĆ, „Sveučilište između dva rata”, 139.

¹¹⁷ HR-UNIZG, Zapisnik 6. izvanredne sjednice Senata ak. god. 1924./1925. održane 6. prosinca 1924. u 3 poslije podne.

na slobodu.¹¹⁸ Na istoj je sjednici primljena na znanje zahvala na povjerenju koju je rektor Polić uputio Senatu tijekom svojega vođenja Sveučilišta u dva mjeseca.¹¹⁹ Zimmermannovi naponi kod zagrebačkoga policijskog načelnika i oblasnoga župana za puštanje studenata nisu polučili rezultat, zbog čega je na Senatu 8. prosinca ponovno predložio zatvaranje Sveučilišta do kraja božićnih praznika, što su senatori jednoglasno prihvatili uz zaključak da se o tome obavijesti ministar Pribičević. Međutim, sjednica se prekinula jer su Zimmermann i Miler otišli k državnom odvjetništvu založiti se za puštanje studenata barem do glavne rasprave, obavijestivši ih da je Sveučilište zatvoreno. Nakon toga im je rečeno da će studenti biti odmah pušteni. Senat je nakon povratka Zimmermanna i Milera nastavio sjednicu te objavio proglas kojim se osudio policijski upad na Sveučilište, a Zimmermann je kao prorektor preuzeo vođenje Sveučilišta i poslao brzojav zahvalnosti rektoru beogradske sveučilišta „za odlučno držanje na odbranu najviših naših kulturnih institucija, o kojima zavisi i ugled naših naroda”.¹²⁰

Nakon akcije studenata Senat je na svojoj sjednici 11. prosinca 1924. ipak zauzeo oštriji stav. Upućena je žalba Državnom savjetu za uspostavljanje na dužnost umirovljenih profesora, podnesena je predstavka Ministarskom savjetu te je preostalim sveučilištima u državi upućen apel u kojem je navedeno da su umirovljenjem Polića, Barca i Bazale povrijeđena ne samo njihova osobna prava nego i sveučilišna autonomija, pri čemu „ne dolazi u obzir tek područje samoupravne djelatnosti, nego još većma naučna autonomija nastavnčkih ličnosti. Pod ovom se autonomijom ima razumijevati u prvom redu sloboda naučnog naziranja i dociranja.”¹²¹ Jedini tko je na Senatu glasao protiv zaključka bio je Kostrenčić. On je uložio separatan votum te je predložio da ga se u Ministarstvo prosvjete pošalje zajedno sa zaključkom, što je odbijeno glasanjem (10 protiv, 1 za), ali uz odluku da će biti navedeno da je Kostrenčić uložio separatan votum.¹²²

S obzirom na to da je Polić umirovljen kao rektor, na Sveučilištu je ostalo i otvoreno pitanje eventualnoga izbora novoga rektora. O tome se nekoliko puta raspravljalo na Senatu jer je Ministarstvo prosvjete od 4. prosinca tražilo da se poduzmu sve potrebne radnje vezano uz izbor novoga rektora. Tako je 11. prosinca 1924. Ruspini predložio da se izbor rektora odgodi „jer je predmet u tečaju žalbe” te da se o tome obavijesti resorno ministarstvo, dok je Kostrenčić predložio da se pozovu profesorski zborovi da izaberu delegate za izbor rektora. Većinom glasova (10 za, 1 protiv) odlučeno je da se izbor rektora odgodi do rješenja žalbe, na što je Kostrenčić ponovno uložio

¹¹⁸ *Isto.*

¹¹⁹ *Isto.*

¹²⁰ HR-UNIZG, Zapisnik 7. izvanredne sjednice Senata ak. god. 1924./1925. održane 8. prosinca 1924. u 9 prije podne.

¹²¹ HR-UNIZG, Zapisnik 8. izvanredne sjednice Senata ak. god. 1924./1925. održane 11. prosinca 1924. u 9 sati prije podne.

¹²² *Isto.*

separatni votum.¹²³ Izdvojena mišljenja Kostrenčića mogu se tumačiti time da je on u Senatu slijedio vladajuću beogradsku unitarističko-centralističku politiku. Reakcija Ministarstva prosvjete na zaključak Senata bila je njegovo odbacivanje i prihvaćanje Kostrenčićeva separatnoga votuma te je odredilo da se odmah pristupi izboru rektora.¹²⁴ Zato je Senat 2. siječnja 1925. ponovno raspravljao o izboru rektora, gdje su zadržali stav da ga se neće birati, navodeći sljedeće razloge:

„što uprava sveučilišta nimalo ne strada zakonitim zamjenikom bivšeg g. rektora (misli se na prorektora Zimmermanna, nap. a.); zatim što bi novom izabranom g. rektoru bio veoma otežčan položaj već zato što bi se eventualnim riješenjem Državnog Saveta u smislu uspostave bivšeg g. rektora moglo pokrenuti pitanje o njegovom ponovnom izboru, te bi sada izabrani rektor samo privremeno rektorsku funkciju vršio; nadalje, što bi takav izbor mogao – iako sasvim neopravdano – izazvati daljnje smutnje među djaštvom, koje je već iz drugih razloga uzbudjeno; a napokon smatra se valjani razlog i u toj okolnosti, što I. semestar za kratko vrijeme završuje te je novom razdiobom semestara cijela školska godina za mjesec dana skraćena.”¹²⁵

Navedene je zaključke Senat većinom glasova (10 za) odlučio poslati Ministarstvu prosvjete, a Kostrenčić se izuzeo od glasanja.¹²⁶ Ministarstvo je na to otpisom od 25. siječnja 1925. ponovno naložilo Sveučilištu da se izabere novi rektor.¹²⁷ Senat je, međutim, i dalje zadržao odlučan stav te je odugovlačio spor. Tako je na sjednici održanoj 30. siječnja 1925. Ruspini predložio da se novi rektor ne bira i da se ministra prosvjete ponovno upozori, Vouk je predložio da se zatraži mišljenje Pravnoga fakulteta, a Kostrenčić je i dalje jedini ustrajno predlagao da se pokrene postupak izbora novoga rektora. Većinom glasova zaključeno je da će se zatražiti mišljenje Pravnoga fakulteta o tome tko odlučuje o izboru rektora: Senat ili Ministarstvo prosvjete – koje se neće izvijestiti dok se ne dobije mišljenje.¹²⁸ Na kraju je profesorski zbor Pravnoga fakulteta donio zaključak prema kojemu drže da nisu pozvani „davati bilo kakvog pravnog mišljenja u stvarima, koje po neosporivim propisima spadaju u meritorno riješenje samog akademičkog senata”.¹²⁹ Na sjednici Senata 2. ožujka 1925. senatori s Pravnoga fakulteta imali su različita viđenja o pitanju izbora novoga rektora. Miler je predložio da se rektora ne bira „jer je rektor prepriječen, budući da je stvar sub iudice”, držeći da nije „oportuno birati

¹²³ *Isto.*

¹²⁴ HR-UNIZG, Zapisnik 10. redovite sjednice Senata ak. god. 1924./1925. održane 2. siječnja 1925. u 4 sata poslije podne.

¹²⁵ *Isto.*

¹²⁶ *Isto.*

¹²⁷ HR-UNIZG, Zapisnik 12. izvanredne sjednice Senata ak. god. 1924./1925. održane 30. siječnja 1925. u 4 sata poslije podne.

¹²⁸ *Isto.*

¹²⁹ HR-UNIZG, Zapisnik 13. sjednice Senata ak. god. 1924./1925. održane 2. ožujka 1925. u 4 sata poslije podne.

sada rektora, budući bi se obzirom na izjednačenje semestara već u drugoj polovici mjeseca maja morao birati drugi rektor”, a Kostrenčić je i dalje inzistirao na vlastitom prijedlogu izbora novoga rektora jer je Polić umirovljen. Senat je većinom glasova (10 za, 1 protiv) zaključio da se neće birati novi rektor i da će o tome obavijestiti Ministarstvo prosvjete.¹³⁰ Time je Senat pokazao svoju odlučnost i dao legitimitet rektoru Poliću, koji je svoje umirovljenje gorko doživio.

Nakon umirovljenja Polić se sasvim posvetio političkom djelovanju kao zastupnik u Narodnoj skupštini. Dosljedno provodi jedinstvo zajedničara i radićevaca: „(…) jedno smo. Samo Svetozar Pribićević hoće, da od nas napravi dvoje. Među nama nema nikakove razlike.”¹³¹ U Narodnoj skupštini 25. ožujka 1925. održao je govor u kojem je s pravnoga stajališta kritički analizirao *Zakon o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi* iz 1921. i *Obznanu*, braneći vodstvo Hrvatske republikanske seljačke stranke od optužbi da je ulaskom u Seljačku internacionalu postala komunističkim strankom. Primjenu *Obznane* na radićevce vidio je kao napad beogradske vlade na hrvatski narod:

„Vladina *Obznana* ne veže parlamenat, jer parlamenat stoji nad vladom. Narodna je skupština kontrolni organ vlade, jer ocjenjuje ustavnost i zakonitost njenih čina, pa može čak ministarstva optužiti. Očito se vidi namjera, da se Hrvati otjeraju iz Narodne skupštine. Upravne vlasti kod nas nisu ništa drugo, nego li agenture vladinih stranaka. *Obznana* je protegnuta na HRSS samo zato, što su njezine pristaše Hrvati. Iz programa čitavog Opozicionog bloka i njegovih pojedinih stranaka jasno se vidi, da sve ove stranke zastupaju mišljenje privatne svojine, što je posve protivno od načela komunizma. Zato i po svim pravnim i socijalnim kriterijama – a i po uvjerenju svih nas ovdje – mislim, da se 18. članak *Zakona o zaštiti države* ne može primijeniti na izabrane narodne zastupnike Hrvatske republikanske seljačke stranke.”¹³²

U govoru posvećenom korupciji kritizirao je Vidovdanski ustav, za koji je rekao da je „rođen u korupciji” i da „štiti ministarsku korupciju”, navodeći da je u svojem govoru o financijskom zakonu izjavio „da se centralizam za ovo vrijeme pokazao kao beogradski monopol pljačke i bakšiša. Centralizam je razorio dosadašnju upravu, razjurio je kvalifikovane i poštene činovnike, a na njihova mjesta postavio je činovnike skupljene s brda i s dola”, zaključujući da se u prečanskim krajevima bez razlike svuda vidi „želja za starim uredjenim upravama i čestitim starim poštenim činovnicima”. Zalagao se za federalizam i borbu protiv korupcije te je tražio istragu posvećenu isključivo aferama Radomira Pašića.¹³³ Politički zaokret Stjepana Radića, koji je koalirao s Nikolom Pašićem te tako ušao u vladu, dovest će do kritike zajedničara i njihova oporbenoga djelovanja. Polić je bio duboko razočaran Radićevim zaokretom. Tako

¹³⁰ *Isto*.

¹³¹ HORVAT, *Hrvatska na mučilištu*, 237-238.

¹³² *Isto*, 258.

¹³³ „U borbi protiv korupcije”, *Narodno jedinstvo* (Varaždin), 8. 7. 1926., 3-4.

je 15. rujna 1925. u Gospiću na sastanku Hrvatske zajednice izjavio da je nova Radićeva politika „jedna podpuna kapitulacija hrvatske politike sa strane vodstva seljačke stranke”, koja nije nikakva taktika jer prihvaćanje Vidovdanskoga ustava i stanja njime stvorenog znači usvajanje programa radikala, što predstavlja politiku „koja je štetna i kobna za hrvatski narod”.¹³⁴ Razočarani zajedničari nastavljaju svoje političko djelovanje suradnjom s disidentima Hrvatske seljačke stranke koji također nisu podržali Radićev zaokret. Rezultat toga bilo je osnivanje Hrvatske federalističke seljačke stranke u Zagrebu 10. siječnja 1926. Osnivači su istaknuli da se takvim stranačkim imenom „izražava volja naroda hrvatskoga protiv politike vidovdanske seljačke stranke”,¹³⁵ čime je bio vidljiv populistički narativ o pozivanju na volju naroda i njegovo predstavljanje u odnosu na otuđenoga i izdajničkoga Radića. U stranku je kao njezina okosnica stupila Hrvatska zajednica, koja se nakon toga raspustila. Državnopravni program zasnovan je na uređenju jugoslavenske države kao monarhije na principu federacije čije bi ravnopravne članice bile Srbija, Crna Gora, Hrvatska, Slovenija te Bosna i Hercegovina, te se zahtijevala revizija centralističkoga Vidovdanskog ustava bez dovođenja u pitanje postojanja monarhije, kako je to na osnivačkoj skupštini rekao Polić, koji će biti izabran za jednoga od četiri potpredsjednika stranke, dok će Ivan Lorković biti izabran za predsjednika stranke.¹³⁶ Nacionalni i državopravni problemi federalistima su bili u središtu politike, a strankom su dominirali intelektualci i predstavnici građanstva, premda su uspjeli okupiti oko sebe disidente Hrvatske seljačke stranke nezadovoljne Radićevim političkim zaokretom. Polić, iako potpredsjednik stranke, razočarao se u politiku te se sve više udaljavao od nje. Tome treba dodati i njegovu bolest, zbog koje se vjerojatno nije ni kandidirao na parlamentarnim izborima 1927., na kojima su federalisti sklopili sporazum s frankovcima te polučili loše rezultate, čime su obje stranke i nakon toga ostale u sjeni Radića i njegove politike.

Polić je na zagrebačkom sveučilištu reaktiviran nakon što je Radić pre-stao biti dio vladajuće većine, i to tek 3. srpnja 1927.¹³⁷ Radić se tako svjesno i namjerno kao ministar prosvjete osobno osvećivao Poliću nezadovoljan kritikom zajedničara na račun njegove oportunističke politike. Postojanje animoziteta možda se može tražiti i u nekim prethodnim događajima. Naime, kad je Polić 1911. bio na dužnosti dekana, a na prijedlog rektora Julija Rorauera, Pravni fakultet jednoglasno je odbio Radićevu molbu da habilitira za privatnoga docenta iz komparativnoga ustavnog zakonostavlja jer nije ispunjavao uvjete.¹³⁸ Radić taj događaj sigurno nije zaboravio. Profesorski savjet zagrebačkoga Pravnog fakulteta u listopadu 1927. pozvao je Polića da preuzme stolicu umirovljenoga profesora upravne nauke i upravnoga prava Vinka

¹³⁴ „Pouzđani sastanak Hrvatske zajednice u Gospiću”, *Lički glas* (Gospić), 20. 9. 1925., 2.

¹³⁵ „Uspostava hrv. narodnoga fronta”, *Lički glas*, 31. 1. 1926., 1.

¹³⁶ ANTIĆ, „Hrvatska federalistička seljačka stranka”, 174-176.

¹³⁷ SIROTKOVIĆ, „Sveučilište između dva rata”, 140.

¹³⁸ KRIZMAN, *Korespondencija Stjepana Radića 1885-1918*, 36-37.

Kriškovića, što je on prihvatio te je ukazom od 15. listopada postavljen za redovitoga profesora upravne nauke i upravnoga prava.¹³⁹ Međutim, bolest mu nije dala da započne s izvođenjem nastave jer je preminuo 8. studenog 1927.¹⁴⁰ Prema novinskim izvorima, umro je od raka jetre.¹⁴¹

Smrt i sprovod Ladislava Polića

Smrt Ladislava Polića zatekla je političku javnost i akademsku zajednicu. Zastupnici u Narodnoj skupštini odali su mu počast, a vlada je odlučila snositi troškove sprovoda.¹⁴² Zagrebački *Obzor* i beogradske novine *Pravda* donijeli su izjave niza istaknutih političara povodom Polićeve smrti: Ljubomira Davidovića, Koste Kumanudija, Stjepana Radića, Ante Trumbića, Jovana Jovanovića, Dragutina Pečića, Svetislava Popovića i Jakoba Hodžara. Svi su izrazili sućut, odali mu poštovanje i jednoglasno navodili da je to veliki gubitak za društvo i znanost jer se radilo o izvrsnom pravnom stručnjaku i intelektualcu, a Kumanudi i Radić dodali su da je bio cijenjen i u međunarodnim okvirima.¹⁴³ Komentirajući u *Obzoru* njegovo političko djelovanje, Radić je rekao da je Polić bio „prijatelj sa nekim srbijanskim političarima, koji su njemu kazali što šta, što drugima ne bi rekli, a on je to uglavnom uvijek držao za sebe, a tek je upozoravao hrvatske političare, neka budu pred Beogradom na oprezu, i neka se dobro čuvaju, jer mogu biti prevareni”. Zanimljivo, taj dio izjave *Pravda* nije prenijela.¹⁴⁴ Nekrolog je napisao doktor prava Juraj Andrassy, koji je Polića nazvao „apostolom demokracije”, smatrajući ga idealnim profesorom čiji su studenti osjećali da s ljubavi govori o svojim kolegijima.¹⁴⁵ Zagrebački ilustrirani tjednik *Svijet* naveo je da je država izgubila jednoga od najserioznijih pravnika, kojega su jednako cijenili Hrvati, Srbi i Slovenci, „a da je bio sin kojeg većeg naroda, njegov bi se glas bez sumnje čuo Evropom”.¹⁴⁶

Dan nakon smrti osnovan je poseban odbor za sprovod koji je vodio rektor Sveučilišta Ernest Miler. Grad Zagreb darovao je besplatno grobno mjesto na Mirogoju, osmrtnice su objavili obitelj, Sveučilište, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti te Pravničko društvo, koje je održalo žalobnu sjednicu na kojoj se odlučilo za organiziranje komemoracije. U znak žalosti izvješena

¹³⁹ HR-UNIZG-9, Zbirka personalnih spisa zaposlenika Sveučilišta u Zagrebu 1874-1946, Dosje Ladislav Polić, kut. F8k1, Ukaz o postavljanju redovnog profesora u penziji dr. Ladislava Polića za redovnog profesora upravne nauke i upravnoga prava na Pravnom fakultetu u Zagrebu, Beograd, 15. X. 1927.

¹⁴⁰ *Godišnjak Sveučilišta Kraljevine Jugoslavije u Zagrebu*, 93.

¹⁴¹ „Smrt sveučilišnog profesora Dr. Ladislava Polića”, *Jadranska pošta* (Split), 9. 11. 1927., 1; „Ладислав Полић”, *Време* (Београд), 9. 11. 1927., 1.

¹⁴² „Dr. Polić bit će pokopan na državni trošak”, *Jutarnji list*, 10. 11. 1927., 6.

¹⁴³ „Smrt prof. L. Polića”, *Obzor* (Zagreb), 9. 11. 1927., 1; „Дуг пијетета истакнутих политичара покојном др. Ладиславу Полићу”, *Правда* (Београд), 10. 11. 1927., 4.

¹⁴⁴ *Isto*.

¹⁴⁵ ANDRASSY, „Dr. Ladislav Polić”, 3.

¹⁴⁶ „Dr. Ladislav Polić”, *Svijet* (Zagreb), 19. 11. 1927., 441.

je crna zastava na glavnoj sveučilišnoj zgradi, kao i na zgradama Akademije te Trgovačke i obrtničke komore.¹⁴⁷ Sprovod je održan 11. studenog 1927., a predvodio ga je pomoćni biskup zagrebački Franjo Salis-Seewis uz asistenciju petorice svećenika. Grad Zagreb dostojanstveno je ispratio profesora Polića, ulice su bile ispunjene. Na sprovodu su bili zagrebački gradonačelnik Vjekoslav Heinzl, zagrebački župan Bogdan Stopar, predstavnici vojske i Crkve, zatim francuski i čehoslovački konzul, izaslanici ministra prosvjete i pravosuđa, predstavnici ljubljanskoga sveučilišta i zagrebačkih znanstvenih i bankarskih ustanova, brojni profesori Pravnoga fakulteta u Zagrebu, beogradsko sveučilište predstavljali su rektor Čedomilj Mitrović i prorektor Slobodan Jovanović, a zagrebački studenti nosili su sveučilišnu zastavu ovijenu crnim florom.¹⁴⁸ Nakon opijela pred mrtvačnicom uslijedili su prema unaprijed dogovorenom redu govori predstavnika Sveučilišta i Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (Ernest Miler), ministra prosvjete (Ivan Kasumović), beogradskoga sveučilišta (Slobodan Jovanović), ljubljanskoga sveučilišta (Leonid Pitamic), Hrvatske federalističke seljačke stranke (Albert Bazala), Pravničkoga društva (Dušan Peleš) i predstavnika Društva za promicanje interesa Lige naroda (Radivoj Walter).¹⁴⁹

Prvi je u ime Sveučilišta i Akademije govorio zagrebački rektor Miler, koji je Poliću ujedno bio kolega s Pravnoga fakulteta. U govoru je istaknuo da je Polić „ljubio svoju znanost kao malo koji” i da je bio „dostojan nasljednik neumrllog Pliverića, učenik-ljubimac slavnoga heidelberškoga profesora Jellineka, u čijem seminaru je rijetkom spremom i pronicavošću obarao u prah znanstvene protivnike i bio im strah i trepet”, zbog čega su ga prozvali „*terribilis Croata*”.¹⁵⁰ Naveo je da se politikom počeo baviti iz silne ljubavi prema domovini, opisujući ga kao iskrenu, plemenitu, istinoljubivu i vjernu osobu, „u jednu riječ, džentleman od glave do pete – a iz takova drveta se obično ne tešu političari – doživio je razočaranja, s kojima je računao i računati morao”, naglasivši da je kao sveučilišni profesor bio „uzoran u svakom pogledu. Elegantan predavao. Ljubio je svoje djake i bio ljubljen od njih. Kolega izvrstan.”¹⁵¹ Nakon što su obavljene zadnje molitve i Polićev lijes spušten u grob, od njega se u ime zagrebačkih studenata posljednji oprostio student prava Ševkija Balić, koji je održao emotivan govor u kojem je među ostalim rekao: „jer mi i ako znamo, s kim se danas zauvijek rastajemo, živimo ipak pod dojmom njegove nedavne nazočnosti i čini nam se još uvijek, da slušamo živu riječ, koja nam govori o bogatstvu, koje čovjeka diže na razinu prosječnosti: ali oni, koji dodju poslije nas, koji budu sudili, ne pod utiscima velike i simpatične ličnosti

¹⁴⁷ „Sprovod dra. Ladislava Polića”, 477-478.

¹⁴⁸ „Veličanstveni sprovod dra. Ladislava Polića”, *Jutarnji list*, 12. 11. 1927., 6; „Dr. Ladislav Polić”, *Obzor*, 12. 11. 1927., 3.

¹⁴⁹ „Sprovod dra. Ladislava Polića”, 479-482.

¹⁵⁰ *Isto*, 479.

¹⁵¹ *Isto*.

pokojnika, oni će tek stvoriti sud i izgraditi harnu uspomenu o našem velikom pokojniku.”¹⁵²

Pravničko društvo održalo je 4. prosinca 1927. u sveučilišnoj auli komemoraciju u spomen na Ladislava Polića, koju je otvorio potpredsjednik Društva i odvjetnik Dušan Peleš. O Polićevu djelu govorio je redoviti profesor Pravnoga fakulteta Edo Lovrić, koji ga je među ostalim opisao sljedećim riječima: „čovjek tih, više šutljiv i zamišljen nego razgovorljiv, miroljubive prirode. Svojom ugladjenošću i prijaznošću osvajao je svakoga, koji je s njime stupio u saobraćaj. Onima, koje je ubrajaio među svoje prijatelje, bio je doista pravi i iskreni prijatelj, a svojim drugovima u službi odani kolega”, navodeći dalje da je u obiteljskom životu bio „vanredan suprug i vrlo brižan otac: na sveučilištu i svagdje ljubitelj i blag sudac mladeži”, te zaključujući da je svojim radom i životom na korist hrvatske domovine posve udovoljio želji koju mu je izrekao Armin Pavić na doktorskoj promociji.¹⁵³ Lovrić je govor završio istim riječima koje je Polić u svojem nekrologu napisao za Pliverića. Tako je istaknuo da će Polić živjeti „dovijek u onoj duševnoj zajednici, u kojoj nas pored zajedničkog podrijetla, jednih tradicija, jednih težnja najviše spajaju slavna djela i visoke misli naših historičkih ljudi, a zove se hrvatski narod”, a s obzirom na prilike i njegovo javno djelovanje dodao je još „i narod srpski i slovenski”.¹⁵⁴ Nakon toga govorio je profesor ljubljanskoga sveučilišta Leonid Pitamic o Polićevu radu u polju međunarodnoga prava, a posljednji govornik bio je profesor zagrebačkoga Pravnog fakulteta Srećko Zuglia. On je pročitao pismo o Polićevim najvažnijim radovima iz državnoga prava, čiji je autor bio profesor beogradskoga sveučilišta i počasni doktor zagrebačkoga sveučilišta Slobodan Jovanović, koji zbog bolesti nije mogao nazočiti komemoraciji.¹⁵⁵ Na taj je način Pravničko društvo u Zagrebu odalo počast svojem predsjedniku, profesoru i bivšem rektoru Sveučilišta dr. Ladislavu Poliću.

Zgrada Sveučilišta koja se nalazi na Trgu Republike Hrvatske 14, u kojoj je Sveučilište smješteno od 1882., čuva niz rijetko izlaganih i široj javnosti gotovo nepoznatih umjetničkih djela. Među njima su najbrojniji portreti, slikani u ulju na platnu od sredine XIX. do početka XXI. stoljeća, pod nazivom Galerija rektora. Portreti su dio Zbirke umjetnina Sveučilišta, koja je arhivistički sređena i opisana kao posebna zbirka, a pored portreta sadržava i sveučilišne insignije te djela Ivana Meštrovića.¹⁵⁶ Nakon što je 2009. preuređena sveučilišna zgrada u kojoj se nalaze Rektorat i Pravni fakultet, svi portreti izloženi su u preuređenoj i obnovljenoj auli u prizemlju zgrade. Galerija sa slikama 58 rektora nastajala je od 1876. godine. Rektori su portretirani ili u vrijeme obavljanja časne dužnosti ili naknadno da bi se galerija upotpunila. Autori

¹⁵² *Isto*, 483.

¹⁵³ PAVIĆ, *Pravni fakultet u Zagrebu*, 460.

¹⁵⁴ *Isto*, 461.

¹⁵⁵ „Svečana komemoracija našega Pravničkoga društva u spomen njegovu bivšemu predsjedniku dru. Ladislavu Poliću”, 469-477.

¹⁵⁶ VESELINOVIĆ, *HR-UNIZG-13: Zbirka umjetnina Sveučilišta u Zagrebu*.

portreta većinom su renomirani, poznati slikari. Galerija se upotpunjuje i dalje. Tako su posljednji portretirani rektori Aleksa Bjeliš i Damir Boras, međutim ti portreti još nisu pohranjeni u Rektoratu. Među portretima rektora nalazi se i onaj Ladislava Polića, koji je između 1929. i 1940. naslikao autor Oskar Jelačić. Portret je nastao nakon što je Polić obnašao dužnost rektora, prema fotografiji, i Rektoratu ga je darovalo Hrvatsko sveučilišno društvo 1942. godine.¹⁵⁷ Na portretu Polić ima sveučilišnu insigniju, rektorski lanac iz 1920. koji je preinačen u vrijeme dok je obnašao prvi rektorski mandat.

Zaključak

U povijesti Sveučilišta ime Ladislava Polića zauzima istaknuto mjesto. Jedan je od rijetkih koji je promoviran *sub auspiciis Regis* u čast doktora. U težištu njegova profesorskoga rada na Sveučilištu bilo je podučavanje pravne znanosti, osobito državnoga (ustavnoga) prava. Kao hrvatski teoretičar državnoga odnosno ustavnoga prava dao je svoj prinos u stvaranju teorijskoga koncepta i razrade institucionalnoga okvira u kojemu su se ostvarivali odnosi savezne države i njezinih dijelova. Zalagao se za poštovanje ustavnoga koncepta savezne države, dosljednu provedbu normativnoga okvira diobe nadležnosti te zaštitu ustavnopravnoga položaja Hrvatske i hrvatskoga naroda u Austro-Ugarskoj Monarhiji i monarhističkoj Jugoslaviji. Bio je stručnjak i za međunarodno, javno te upravno pravo. Njegove studije važne su i za razvoj hrvatske politologije, osobito u granama političke teorije te izbora i izbornih sustava. U ideološko-političkom smislu, kao Hrvat je podržavao stvaranje jugoslavenske države, u kojoj je želio jednakost i ravnopravnost Srba, Hrvata i Slovenaca, te je zagovarao njezin federalistički ustroj. Jedina je osoba koja je dva puta izabrana za rektora Sveučilišta između dva svjetska rata, kad ono nastavlja rasti i razvijati se. Polićev prvi rektorski mandat obilježili su svečani događaji na Sveučilištu, kao i neki negativni, poput oduzimanja doktorata frankovačkim pravašima, a drugi mandat prošao je izrazito burno zbog njegova umirovljenja s mjesta rektora iz političkih razloga jer je njegova politička stranka, Hrvatska zajednica, podržala republikansku ideju Stjepana Radića.

¹⁵⁷ BREGOVAC PISK, „Slikarska i kiparska djela”, 241-242.

Slika 2. Portret rektora Sveučilišta u Zagrebu 1919./1920., 1924./1925. Ladislava Polića iz sveučilišne aule (HR-UNIZG-13.1.25, Zbirka umjetnina Sveučilišta u Zagrebu, Ladislav Polić, rektor 1919./1920.)

Arhivski i neobjavljeni izvori

HR-HDA-501-PF: Hrvatska, Hrvatski državni arhiv, Zagreb, fond 501, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

HR-UNIZG: Hrvatska, Arhiv Sveučilišta u Zagrebu.

Objavljeni izvori i tisak

Hrvatska riječ (Split), 1924.

Jadranska pošta (Split) 1927.

Jutarnji list (Zagreb), 1919, 1927.

Lički glas (Gospić), 1925-1926.

Narodno jedinstvo (Varaždin), 1926.

Obzor (Zagreb), 1927.

Правда (Београд), 1927.

Stenografske beleške Privremenog narodnog predstavništva, sv. III. Beograd: Državna štamparija Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1920.

Svijet (Zagreb), 1927.

Време (Београд), 1927.

„Zakonski članak Sabora kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije od 5. siečnja 1874., ob ustrojstvu sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu”. U: *Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu*, gl. ur. Jaroslav Šidak, sv. I. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu. 1969, 341-356.

Literatura

Akademičke oblasti, osoblje i red predavanja u Kr. sveučilištu Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu u zimskom poljeću 1924./25. Zagreb: Tiskara Kuzma Rožmanić u Zagrebu, 1924.

ANDRASSY, Juraj. „Dr. Ladislav Polić”. *Obzor* (Zagreb), 9. 11. 1927., 2-3.

ANTIĆ, Ljubomir. „Hrvatska federalistička seljačka stranka”. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 15 (1982), br. 1: 136-222.

BREGOVAC PISK, Marina. „Slikarska i kiparska djela”. U: *Zgrada Sveučilišta u Zagrebu. Postojanost i mijene*, ur. Snješka Knežević. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 2010, 237-253.

CIPEK, Tihomir; VRANDEČIĆ, Josip, prir. *Hrestomatija liberalnih ideja u Hrvatskoj*. Zagreb: Disput, 2004.

DELIĆ, Davor; GOLDSTEIN, Slavko, ur. *Sveučilište u Zagrebu*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu; Sveučilišna naklada Liber, 1979.

Dr. Franje pl. Liszta Međunarodno pravo. Priredio Dr. Ladislav Polić privatni docenat u Kralj. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu. Zagreb: Nakladom Kralj. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, 1904.

„Dr. Ladislav Polić”. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1924. i 1925.* 39 (1926): 133-135.

DŽOIĆ, Dragomir. *Federalističke teorije i hrvatska država*. Zagreb: Barbat; Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, 1998.

ENGELSFELD, Neda. *Prvi parlament Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca. Privremeno narodno predstavništvo*. Zagreb: Globus; Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Centar za stručno usavršavanje i suradnju s udruženim radom, 1989.

FRANZ ŠTERN, Ranka; MERČEP, Marko; MESIĆ, Jagoda. „Rektori i prorektori Sveučilišta u Zagrebu”. U: *Sveučilište u Zagrebu 350 godina 1669.-2019.*, gl. ur. Mirjana Polić Bobić. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 2019, 595-633.

GABELICA, Mislav. „Političko djelovanje Đure Šurmina i grupe oko *Malih novina* (Napredne demokratske stranke) u Narodnom vijeću Slovenaca, Hrvata i Srba”. U: *Zbornik o Đuri Šurminu*, gl. ur. Tihomil Maštrović. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, 2017, 219-240.

Godišnjak Sveučilišta Kraljevine Jugoslavije u Zagrebu za školske godine 1924/25-1928/29. Zagreb: Tisak nadbiskupske tiskare, 1929.

HAMERŠAK, Filip. „Moderna hrvatska enciklopedika između struke, društva i države”. *Studia lexicographica* 14 (2020), br. 27: 9-14.

HARAŠIĆ, Žaklina; PEZELJ, Vilma. „Teorija prava u časopisu Mjesečnik (1875.-1945.)”. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 43 (2006), br. 3-4: 481-499.

HORVAT, Rudolf. *Hrvatska na mučilištu*. Zagreb: Kulturno-historijsko društvo „Hrvatski rodoljub”, 1942.

JELUŠIĆ, Mario. „O evoluciji ideje federalizma u hrvatskih ustavnih teoretičara”. U: *Primjena federalnog načela i pouke ustavne reforme 1971.*, ur. Branko Smerdel. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu; Centar za demokraciju i pravo „Miko Tripalo”, 2007, 189-204.

KLAIĆ, Nada. *O postanku Zagrebačkog sveučilišta*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 1969.

KNEŽEVIĆ, Radule; RAVLIĆ, Slaven. „Hrvatska politologija 1962.-2002.: preteče, razvojna razdoblja i rezultati?”. U: Radule Knežević, Slaven Ravlić, *Hrvatska politologija 1962.-2002.* Zagreb: Fakultet političkih znanosti, 2002, 11-48.

KNEŽEVIĆ, Radule; RAVLIĆ, Slaven. *Hrvatska politologija 1962.-2002.* Zagreb: Fakultet političkih znanosti, 2002.

KRIZMAN, Bogdan. *Korespondencija Stjepana Radića*, sv. I: 1885-1918. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu; Institut za hrvatsku povijest, 1972.

MATIJEVIĆ, Zlatko. „Stranka prava (frankovci) u doba vladavine Narodnoga vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba (listopad - prosinac 1918.)”. *Časopis za suvremenu povijest* 40 (2008), br. 3: 1105-1118.

MATKOVIĆ, Hrvoje. „Hrvatska zajednica. Prilog proučavanju političkih stranaka u staroj Jugoslaviji”. U: *Istorija XX. veka. Zbornik radova V.* Beograd: Institut društvenih nauka, Odeljenje za istorijske nauke, 1963, 5-136.

MILARDOVIĆ, Anđelko; CIPEK, Tihomir; ŠIŠAK, Marinko. *Hrvatska politološka tradicija*. Zagreb: Alinea, 1995.

MILUŠIĆ, Anto. „Matija Mesić – rektor Sveučilišta u Zagrebu u prvoj akademskoj godini njegova postojanja (1874/75)”. U: *Matija Mesić – prvi rektor Sveučilišta u Zagrebu. Zbornik radova sa Znanstvenoga skupa o Matiji Mesiću u povodu 170. obljetnice njegova rođenja 1826.-1996.*, ur. Mato Artuković. Zagreb; Slavonski Brod: Sveučilište u Zagrebu; Hrvatski institut za povijest, Odjel za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, 1997, 73-98.

MIRNIK, Ivan. *Dvostruki počasni doktorati Zagrebačkoga sveučilišta 1916. godine*. Zagreb: Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije „Tkalčić”, 2012.

MIRNIK, Ivan. „Insignije Sveučilišta u Zagrebu”. U: *Sveučilište u Zagrebu 350 godina 1669.-2019.*, gl. ur. Mirjana Polić Bobić. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 2019, 635-646.

PAVIĆ, Željko, ur. *Pravni fakultet u Zagrebu III. Nastavnici fakulteta*, sv. 2: 1874-1926. Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu, 1997.

PAVIĆ, Željko; VRANJICAN, Stanko, prir. *Pravni fakultet u Zagrebu 1776-1996*. Zagreb: Pravni fakultet, 1996.

„Počasni doktori Sveučilišta u Zagrebu”. U: *Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu*, sv. I, gl. ur. Jaroslav Šidak. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 1969, 403-434.

POLIĆ BOBIĆ, Mirjana, gl. ur. *Sveučilište u Zagrebu 350 godina 1669.-2019*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 2019.

„Pravni fakultet u Zagrebu”. U: *Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu*, sv. II, gl. ur. Jaroslav Šidak. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 1969, 21-62.

„Promocija sub auspiciis Regis”. *Mjesečnik Pravničkoga društva u Zagrebu* 25 (1899), br. 11: 697-699.

RAJČEVIĆ, Voja. „Studentski pokret 1914-1918”. U: *Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu*, sv. I, gl. ur. Jaroslav Šidak. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 1969, 481-498.

РАКОВИЋ, Александар. „Академска и политичка расправа о Богословском факултету током 1919. године”. *Српска теологија у двадесетом веку* 1 (2007): 110-125.

Red predavanja u sveučilištu Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu u zimskom poljeću 1919./1920. Zagreb: Tisak Kr. zemaljske tiskare, 1919.

Red predavanja u Sveučilištu kralj. S.H.S. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1919./1920. Zagreb: Tisak Kr. zemaljske tiskare, 1920.

SIROTKOVIĆ, Hodimir. „Sveučilište između dva rata (1918-1941)”. U: *Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu*, sv. I, gl. ur. Jaroslav Šidak. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 1969, 125-172.

SMERDEL, Branko. „Primjena federalnog načela i pouke ustavne reforme iz 1971.” U: *Primjena federalnog načela i pouke ustavne reforme 1971.*, ur. Branko Smerdel. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu; Centar za demokraciju i pravo „Miko Tripalo”, 2007, 17-38.

SOKOL, Smiljko, ur. *Sveučilište u Zagrebu*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 1987.

Spomenica o 25-godišnjem postojanju Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu. Zagreb: Akademski senat Kr. Sveučilišta, 1900.

„Sprovod dra. Ladislava Polića”. *Mjesečnik* 53 (1927), br. 11-12: 477-483.

STEFANOVSKI, Mirjana. *Ideja hrvatskog državnoga prava i stvaranje Jugoslavije*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Izdavački centar, 2008.

STEFANOVSKI, Mirjana. „Pravo disolucije u nacrtu ustava komisije jugoslovenskih profesora iz 1920. godine”. *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu* 67 (2019), br. 3: 32-54.

„Svečana komemoracija našega Pravničkoga društva u spomen njegovu bivšemu predsjedniku dru. Ladislavu Poliću”. *Mjesečnik* 53 (1927), br. 11-12: 461-477.

Sveučilište Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu 1874-1924. Spomenica Akademskog senata. Zagreb: Tisak zaklade tiskare Narodnih novina, 1925.

ŠIDAK, Jaroslav, gl. ur. *Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu*, sv. I i II. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 1969.

ŠIDAK, Jaroslav. „Sveučilište do kraja Prvoga svjetskog rata”. U: *Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu*, sv. I, gl. ur. Jaroslav Šidak. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 1969, 91-124.

ŠUBIC KOVAČEVIĆ, Ivana. „Uloga zagrebačkog tiska u oblikovanju političke kulture 1918. – 1929.” Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2014.

ŠUTE, Ivica. „Sveučilište u Zagrebu 1918. – 1990.” U: *Sveučilište u Zagrebu 350 godina 1669.-2019.*, gl. ur. Mirjana Polić Bobić. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 2019, 58-89.

VESELINOVIĆ, Velimir. *HR-UNIZG-13: Zbirka umjetnina Sveučilišta u Zagrebu*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 2023.

VESELINOVIĆ, Velimir. „Istočno-pravoslavni bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu: inicijative, osnivanje, ukidanje”. *Časopis za suvremenu povijest* 56 (2024), br. 2: 279-313.

VESELINOVIĆ, Velimir. „Pedeli Sveučilišta u Zagrebu”. *Historijski zbornik* 75 (2022), br. 2: 311-332.

WOLF, Hinko. „Hrvatske sveučilišne zastave”. *Alma mater Croatica* 5 (1942), br. 8-9: 301-315.

SUMMARY

Professor of the Faculty of Law Ladislav Polić as *rector magnificus* of the University of Zagreb

The topic of this paper is Ladislav Polić, his time of office as university rector and the doctoral promotion *sub auspiciis Regis* on October 28, 1899. The article is written on the basis of archival material stored in the Rectorate of the University of Zagreb, press analysis and a review of the relevant works. Professor Ladislav Polić is a significant name in the history of the University of Zagreb. In 1908, he became an associate professor, and in 1910, he became a full professor of constitutional and international law at the Faculty of Law. He held the position of dean of the Faculty of Law in the academic year 1910/1911. Some of his works represent an important contribution to the development of political science in Croatia. He was twice elected *rector magnificus* of the University of Zagreb, in the academic year 1919/1920 and in 1924/1925, after which he retired for political reasons, supporting the republican ideas of Stjepan Radić. He had become actively involved in political life in October 1918. He was a representative in the Temporary National Representation from 1919 to 1920. In the parliamentary elections of 1925, he was elected as a representative in the National Assembly as a member of the Croatian Union. As a Croat, he supported the creation of a Yugoslav state, in which he wanted equality and equity for Serbs, Croats, and Slovenes, and advocated for a federalist structure.

Keywords: Ladislav Polić; University of Zagreb; history of the university; Faculty of Law; political parties